

Actuele ontwikkeling land- en tuinbouw in 2013

Samenvatting

Harold van der Meulen, Walter van Everdingen, Bert Smit en Huib Silvis

Actuele ontwikkeling land- en tuinbouw in 2013

Samenvatting

Harold van der Meulen, Walter van Everdingen, Bert Smit en Huib Silvis

Dit onderzoek is uitgevoerd door LEI Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken, in het kader van Wettelijke Onderzoekstaak onderzoeksthema 'Economische informatievoorziening' (projectnummer WoT-06-001-019, 'Actuele situatie'). De uitvoering van deze taken wordt gecoördineerd door het 'Centrum voor Economische Informatievoorziening (CEI)'. Het CEI ziet toe op de onafhankelijkheid van de uitvoering en de borging van de kwaliteit.

LEI Wageningen UR

Wageningen, december 2013

LEI Report 2013-060
ISBN 978-90-8615-662-7

Meulen, H.A.B. van der, W.H. van Everdingen, A.B. Smit en H.J. Silvis, 2013. *Actuele ontwikkeling land- en tuinbouw in 2013: Samenvatting*. Wageningen, LEI Wageningen UR (University & Research centre), LEI Report 2013-060. 36 blz.; 23 fig.; 2 tab.

Trefwoorden: inkomen, rentabiliteit, structuur, land- en tuinbouw

Dit rapport is gratis te downloaden op www.wageningenUR.nl/lei (onder LEI publicaties).

© 2013 LEI Wageningen UR

Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E informatie.lei@wur.nl,
www.wageningenUR.nl/lei. LEI is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

LEI hanteert voor haar rapporten een Creative Commons Naamsvermelding 3.0 Nederland licentie.

© LEI, onderdeel van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2013

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van de derde gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

LEI aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Het LEI is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

LEI Report 2013-060

Foto omslag: Wageningen UR

Inhoud

	Woord vooraf	5
1	Totaal agrarische sector	6
2	Land- en tuinbouwbedrijven	7
3	Akkerbouw	10
4	Opengrondstuinbouw	12
	4.1 Algemeen	12
	4.2 Opengrondsgroente	12
	4.3 Fruit	13
	4.4 Bloembollen	14
	4.5 Boomkwekerij	15
5	Glastuinbouw	17
	5.1 Algemeen	17
	5.2 Glasgroente	19
	5.3 Snijbloemen	19
	5.4 Pot- en perkplanten	20
6	Melkveehouderij	21
7	Varkenshouderij	23
8	Pluimveehouderij	26
	8.1 Leghennen	26
	8.2 Vleeskuikens	27
9	Overige veehouderij	29
	9.1 Vleeskalveren	29
	9.2 Melkgeiten	30
	9.3 Schapen	30
	Bijlage 1 Methoden en achtergrond	32
	Bijlage 2 Bedrijveninformatienet van het LEI	33
	Bijlage 3 Indicatoren	34

Woord vooraf

LEI Wageningen UR rapporteert jaarlijks in december over de economische ontwikkelingen in de land- en tuinbouw. De betreffende ramingen lopen vooruit op de definitieve uitkomsten die pas een jaar na afsluiting van het kalenderjaar beschikbaar komen. Deze rapportage geeft in vogelvlucht een beeld van de belangrijkste resultaten van groepen bedrijven.

Dit jaar worden de resultaten voor het eerst via de nieuwe website agrimatie.nl beschikbaar gesteld. Op deze website staan relevante en actuele statistische agrarische informatie. Daarnaast geven LEI-specialisten toelichting op deze informatie. Alle informatie op één plaats, die door het gebruik van interactieve grafieken en duidelijke zoek- en filtermogelijkheden eenvoudig is in het gebruik. In de komende jaren zal de website verder verrijkt worden met nieuwe en relevante informatie over de agrosector.

Methoden en achtergrond van het onderzoek worden beschreven in bijlage 1. Voor de rapportage is, zoals in eerdere jaren, gebruik gemaakt van het Bedrijveninformatienet van het LEI (bijlage 2). Voor de raming van de uitkomsten in 2013 is ook informatie over prijzen en volumes uit andere bronnen benut. De gehanteerde indicatoren worden toegelicht in bijlage 3.

De berekeningen zijn uitgevoerd door Ton de Kleijn en David Verhoog (sectorrekening), Ruud van der Meer (akkerbouw en fruitteelt), Rob Stokkers (groenten open grond en bloembollenteelt), Pepijn Smit (boomteelt), Gerben Jukema (glastuinbouw), Jakob Jager (rundveehouderij) en Arjan Wisman (intensieve veehouderij). Pieter Willem Blokland leverde een bijdrage aan de raming van de prijzen en Hennie van der Veen en Walter van Everdingen verzorgden de methodiek van de berekeningen. Bij de ontwikkeling van de website en presentatie waren Walter van Everdingen, Mark Dolman, Barbara van der Hout, John Doornbos, Eugene Westerhof en Wietse Dol betrokken. De coördinatie van het project en de redactie van de rapportages was in handen van Harold van der Meulen, in samenwerking met Walter van Everdingen, Bert Smit en Huib Silvis.

Bij de raming van de bedrijfsuitkomsten zijn gegevens benut van de aan het Bedrijveninformatienet deelnemende agrarische ondernemers. Ook zijn gegevens gebruikt van onder meer het CBS, DLV, het EIM, Eurostat, Product- en Bedrijfschappen en Flora Holland. Wij danken de betreffende ondernemers en instellingen voor het beschikbaar stellen van die gegevens. Een woord van dank gaat ook uit naar de begeleiders van het onderzoek vanuit het ministerie van Economische Zaken: Jan Klink, Puck Bonnier, André Nieuwenhuijse, André van Straaten en Frits Vink.

Ir. L.C. van Staalduinen
Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

Dr. H.C.J. Vrolijk
Hoofd CEI

1 Totaal agrarische sector

De brutoproductiewaarde van de agrarische sector in 2013 is geraamd op ruim 27 miljard euro. Dat is 3,5% meer dan in 2012. De stijging is vooral te danken aan de rundveehouderij, die profiteerde van een fors hogere melkprijs. Maar ook de andere productgroepen laten per saldo een toename van de brutoproductie zien (tabel 1.1).

Tabel 1.1

Toegevoegde waarde in de agrarische sector (in miljoenen euro's)

	2011	2012	2013 (r)	Index 2013 in % van 2012
Brutoproductie, waarvan:	25.418	26.268	27.188	103,5
Akkerbouwproducten	2.956	3.176	3.222	101,5
Tuinbouw	9.141	9.233	9.248	100,0
Rundveehouderij	5.280	5.170	5.954	115,0
Intensieve veehouderij	4.724	5.340	5.359	100,5
Overige landbouw	3.318	3.348	3.405	101,5
(-) Aangekochte goederen en diensten	17.315	17.841	18.149	102,0
(=) Bruto toegevoegde waarde	8.103	8.426	9.039	107,5
(-) Afschrijvingen	3.347	3.393	3.359	99,0
(+) Saldo lasten en subsidies	396	444	450	101,0
(=) Netto toegevoegde waarde	5.152	5.478	6.130	112,0
(-) Betaalde factorkosten	3.709	3.498	3.470	100,0
(=) Resterend inkomen	1.443	1.980	2.660	134,0

Bron: 2011 en 2012, CBS; 2013 raming LEI. (r)=raming

De kosten van aangekochte goederen en diensten zijn geraamd op ruim 18 miljard euro; bijna 2% meer dan in 2012. Doordat deze stijging minder is dan die van de productiewaarde, is er sprake van een flinke ruilvoetverbetering (zie bijlage 3 voor begripsomschrijving). De kosten van kunstmest zijn gedaald na twee jaren met oplopende prijzen. Daarentegen zijn de energiekosten in de glastuinbouw gestegen. Voor mengvoeders is in 2013 ruim 3% meer betaald. Per saldo is de bruto toegevoegde waarde geraamd op negen miljard euro, 600 miljoen euro meer dan in 2012.

De geraamde afschrijvingen en het saldo van de heffingen en subsidies liggen op hetzelfde niveau als in 2012. Een en ander leidt tot een netto toegevoegde waarde van ruim zes miljard euro. De betaalde factorkosten in 2013 zijn een fractie lager geraamd dan in 2012. De loonsom is weliswaar hoger, maar de betaalde rente is meer gedaald. Het resterend inkomen in 2013 is ruim een derde hoger geraamd dan dit kengetal in 2012. Hiermee behoort dit jaar samen met 2006 en 2007 qua sectorinkomen tot de betere van deze eeuw.

2 Land- en tuinbouwbedrijven

Inkomen

Het gemiddelde inkomen uit bedrijf voor de land- en tuinbouwbedrijven in 2013 wordt geraamd op 42.000 euro per onbetaalde aje (zie begripsomschrijving bijlage 3). Dit is een lichte daling ten opzichte van 2012 (zie figuur 2.1).

Het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje verschilt sterk tussen de bedrijven. Die verschillen kunnen door meerdere redenen ontstaan. Het feit dat in dit kengetal het inkomen wordt gerelateerd aan de hoeveelheid arbeidsinzet van de onbetaalde krachten, geeft aan dat de arbeidsefficiency een belangrijke rol speelt. Ondernemers die het bedrijf strak weten te organiseren, de loon(werk)kosten in de hand houden en zelf een slechts beperkte arbeidsinzet leveren, kunnen op dit kengetal goed presteren. Maar ook die ondernemers zijn, net als de anderen, voor hun inkomensvorming in belangrijke mate afhankelijk van de prijsvorming van de producten. De opbrengstprijzen lijken sterker te schommelen dan in het verleden en bovendien werken die schommelingen bij grotere bedrijven harder door op het inkomen dan bij kleinere. De schommeling van die prijzen is voor de meeste ondernemers een gegeven waar ze zelf niet veel invloed op hebben met soms grote inkomensfluctuaties tot gevolg. Een andere factor die een rol speelt bij de inkomensverschillen, zijn de verschillen in technische resultaten. Die kunnen veroorzaakt worden door de bedrijfsomstandigheden (grootte, ligging, verkaveling, grondkwaliteit) maar ook door de verscheidenheid in managementkwaliteiten van de ondernemers of verschil in strategie. Ook het verschil in ondernemerschap kan verschillen in resultaten met zich meebrengen, bijvoorbeeld door gunstiger te financieren of slimmer te verbreden. Daarnaast kunnen ook incidenten, zoals ziekte of ongeval, een rol spelen bij inkomensverschillen.

Figuur 2.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje totaal land- en tuinbouw, 2006-2013 (r)

Bij deze figuur: Er zijn grote verschillen in inkomen tussen bedrijven. De figuur geeft zowel het gemiddelde weer (de lijn) als de spreiding (het vlak). Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2013 (r): lager dan -4.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2013 (r): hoger dan 73.000 euro).

Als een bedrijf een laag inkomen uit bedrijf behaalt, hoeft er niet altijd direct een dreiging voor de continuïteit te zijn. Veel hangt af van de reden van dat lage inkomen en de specifieke bedrijfssituatie. Als het inkomen structureel laag is, bijvoorbeeld door te kleine bedrijfsomvang, kan gekozen worden voor groei maar ook voor aanvulling van het inkomen vanuit buiten het bedrijf of door het opzetten van verbredingsactiviteiten. Ook afbouw van het bedrijf kan overigens tot de oplossingen behoren. Bij incidentele tegenvallende resultaten kunnen tekorten in de kasstroom opgevangen worden vanuit de

liquiditeiten die in de goede jaren zijn opgebouwd. Een laag, of negatief, inkomen hoeft niet te betekenen dat er onvoldoende kasstroom is, omdat in de kosten een post afschrijving is opgenomen. In plaats van die te reserveren of te investeren kan die ook worden aangewend om andere betalingen mee te voldoen. Als de kasstroom samen met de eigen liquide middelen onvoldoende zijn om alle facturen te betalen, kan in overleg met de financiers ook worden gekozen voor uitstel van aflossingen of aantrekken van nieuw vreemd vermogen. Een laag inkomen betekent dus niet automatisch het einde van het bedrijf.

De sterkste inkomensstijging in 2013 komt voor rekening van de melkveehouderij, vooral door de hogere melkprijs. Leghennenhouders hebben daarentegen te maken met de sterkste inkomensdaling door fors lagere eierprijzen (zie tabel 2.1). Akkerbouwers zien hun gemiddelde geraamde inkomen weliswaar dalen, na het topjaar 2012, maar weten een hoog inkomensniveau vast te houden. Voor de glastuinbouw is de inkomensraming minder positief. Glasgroentebedrijven zien hun geraamde inkomen gemiddeld zelfs negatief worden. Varkens-, vleeskalveren-, bloembollen- en opengrondsgroentebedrijven blijven volgens de raming op ongeveer op hetzelfde inkomensniveau als in 2012. In de volgende hoofdstukken worden de ontwikkelingen per sector nader toegelicht.

Tabel 2.1 Gemiddeld inkomen uit bedrijf (x 1.000 euro) en rentabiliteit agrarische bedrijven, 2012-2013

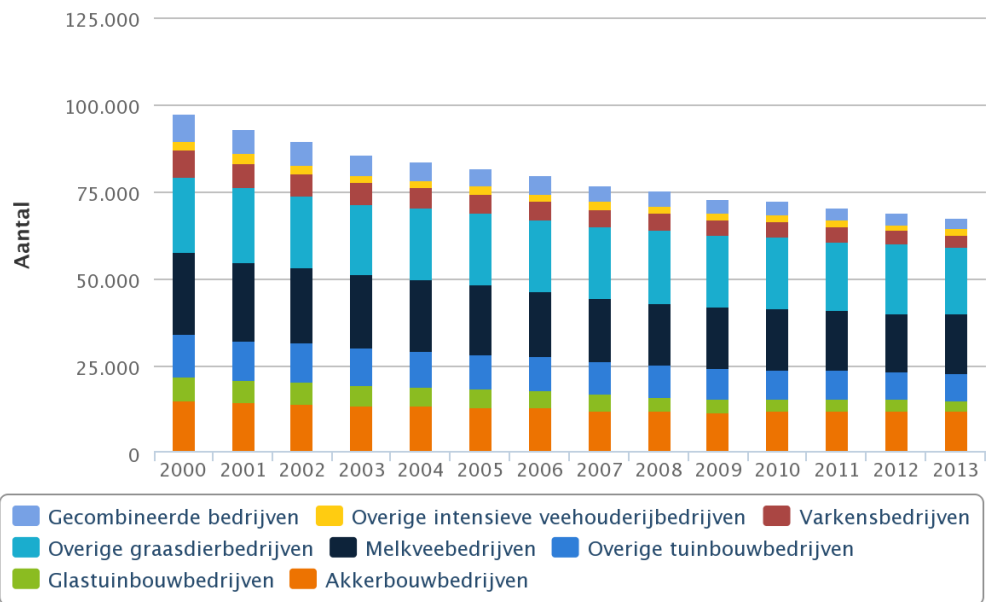
	<i>Inkomen uit bedrijf, per onbetaalde aje</i>		<i>Opbrengst per 100 euro kosten</i>		<i>Mutatie a)</i>
	2012	2013 (r)	2012	2013(r)	
Totaal land- en tuinbouw	44	42	99	98	-/0
Akkerbouwbedrijven, w.o.	106	78	119	108	- -
- zetmeelaardappelbedrijven	138	95	137	118	- -
Opengrondsgroentenbedrijven	34	38	95	96	0/+
Fruitbedrijven	49	39	102	98	-
Bloembollenbedrijven	61	57	102	102	-/0
Boomkwekerijbedrijven	55	41	100	95	-
Glastuinbouwbedrijven, w.v.	63	39	103	101	-
- glasgroentenbedrijven	44	-1	102	98	- -
- snijbloemenbedrijven	59	49	102	101	-
- pot- en perkplantenbedrijven	92	75	104	103	-
Melkveebedrijven	22	40	89	97	+
Vleeskalverenbedrijven	38	36	95	96	-/0
Varkensbedrijven, w.v.	49	45	101	100	-/0
- zeugenbedrijven	63	54	103	102	-
- vleesvarkensbedrijven	36	36	98	99	0
- gesloten varkensbedrijven	51	47	101	101	-/0
Leghennenbedrijven	104	-103	110	80	- - -
Vleeskuikenbedrijven	37	21	100	99	-

a) Mutatie inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje); -/0/+ = + of - maximaal 5.000 euro; - of + = 5.000-25.000 euro; - - of ++ = 25.000-50.000 euro; - - - of +++ = > 50.000 euro. (r)=raming.

Bron: Bedrijveninformatienet

Structuur

Het aantal land- en tuinbouwbedrijven is in 2013 met 2% teruggelopen ten opzichte van 2012 (figuur 2.2). Vooral bij varkens- en glastuinbouwbedrijven was die afname groot, met respectievelijk 6% en 8% afname. Het aantal melkveebedrijven nam voor het eerst in jaren niet af.

Bron: CBS-Landbouwtelling

Figuur 2.2 Ontwikkeling aantal bedrijven totaal land- en tuinbouw naar bedrijfstype, 2000-2013

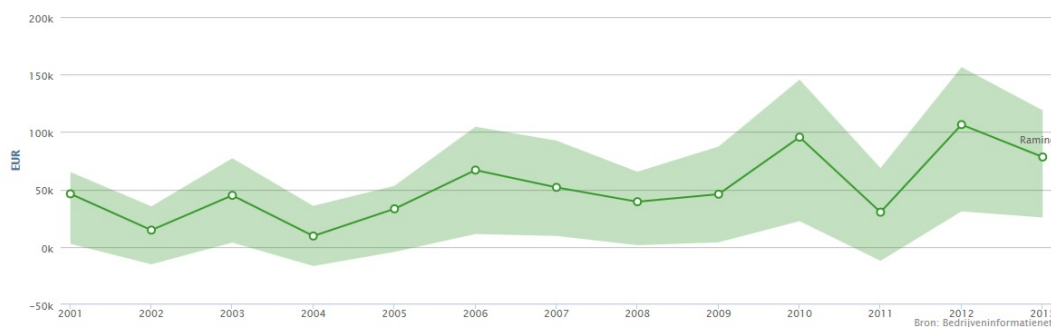
Ten opzichte van het jaar 2000 is het aantal bedrijven ruim 30% teruggelopen, tot een totaal van ongeveer 67.500 bedrijven. De sterke dalers over deze gehele periode zijn de gecombineerde bedrijven en de glastuinbouwbedrijven, beide met een afname van 58%. Het aantal varkensbedrijven is eveneens ruim gehalveerd, terwijl bij melkvee het aantal met 27% terugliep.

3 Akkerbouw

Inkomen en rentabiliteit

Voor de akkerbouw is de raming van het inkomen uit bedrijf in 2013 ongeveer 80.000 euro per onbetaalde aje (figuur 3.1). Dat is minder dan in het topjaar 2012, maar beduidend meer dan in de jaren voor 2010. Tussen de bedrijven is er een grote spreiding in resultaat. Dit geldt zowel voor jaren met hoge inkomens als jaren met mindere inkomens. In 2012 lag het gemiddelde niveau op ongeveer 100.000 euro, maar realiseerde 20% van de bedrijven een inkomen van 30.000 euro of minder. De bedrijven met lagere inkomens zijn over het algemeen de kleinere bedrijven. De grote bedrijven profiteren van schaalvoordelen. Voor zetmeelbedrijven wordt het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje geraamd op ruim 90.000 euro (tabel 2.1). Dit inkomen is lager dan in 2012, maar ten opzichte van eerdere jaren een goed resultaat.

De rentabiliteit van akkerbouwbedrijven in 2013 wordt opnieuw boven 100% geraamd (zie tabel 2.1). Sinds 2001 is dit maar in enkele jaren het geval geweest. Een rentabiliteit boven de 100% betekent dat de opbrengsten hoger zijn dan het totaal van betaalde en berekende kosten. De arbeidsinzet van de ondernemer en de inzet van eigen vermogen worden dus (meer dan) marktconform vergoed. Grotere bedrijven scoren gemiddeld een hogere rentabiliteit dan kleinere bedrijven.

Figuur 3.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van akkerbouwbedrijven, 2001-2013 (r)

Bij deze figuur: Er zijn grote verschillen in inkomen tussen bedrijven. De figuur geeft zowel het gemiddelde weer (de lijn) als de spreiding (het vlak). Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2013 (r): lager dan 25.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2013 (r): hoger dan 119.000 euro).

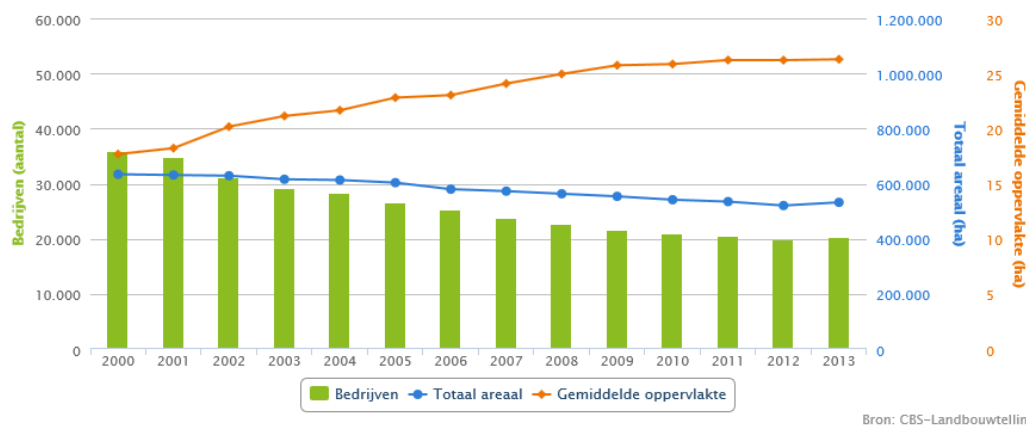
Door de lange winter vond het zaaien en poten later plaats dan normaal en kwam de groei van de gewassen vertraagd op gang. Een deel van het areaal dat normaal gesproken met wintertarwe ingezaaid zou worden, is later ingezaaid met zomertarwe. De hectareopbrengsten van tarwe en gerst liggen boven die van 2012. Van de andere akkerbouwgewassen is de productie per ha echter lager. De productie van consumptieaardappelen is ongeveer gelijk aan 2012 door een groter areaal. Door de droogte aan het eind van het seizoen blijft bij suikerbieten de suikerproductie per ha iets achter bij vorig jaar. Niettemin ligt de hoeveelheid geproduceerde suiker per ha op een hoog niveau (rond 13 ton per ha). De uienproductie per ha blijft achter bij vorig jaar. De daling is geraamd op 15% tot ongeveer 55 ton per ha. Omdat het areaal is gegroeid, is de landelijke productie minder sterk afgenomen.

Het prijsniveau van de akkerbouwproducten in het oogstjaar 2013-2014 zal naar verwachting lager uitpakken dan in het jaar ervoor. Een uitzondering zijn de uien, waarvoor een hogere prijs is geraamd. Een groot deel van de akkerbouwgewassen moet nog worden afgezet. De verwachte prijsdaling houdt verband met het grote mondiale aanbod van granen. Hierdoor zal ook de prijs van zetmeel-aardappelen dalen. Voor het prijsniveau van pootaardappelen kunnen importbeperkingen zoals

Rusland die instelt een negatief effect hebben. Op de wereldmarkt is de suikerprijs lager dan het jaar ervoor. Ook de prijs van consumptieaardappelen moet een flinke veer laten in vergelijking met vorig jaar. In de aardappellanden om ons heen zijn goede producties gerealiseerd, waardoor het aanbod ruim is.

Structuur

Nederland telt in 2013 ruim 20.000 bedrijven die akkerbouwgewassen telen (figuur 3.2). De gemiddelde omvang van deze bedrijven is 26 ha. Bijna de helft van de bedrijven met akkerbouwgewassen teelt tarwe. In 2013 was het areaal van deze teelt gemiddeld 15 ha per bedrijf. Het aantal bedrijven dat pootaardappelen teelt neemt licht toe. Het aantal bedrijven dat suikerbieten teelt is sinds 2008 stabiel na een dalende trend.

Figuur 3.2 Structurele ontwikkeling totaal akkerbouw, 2000-2013

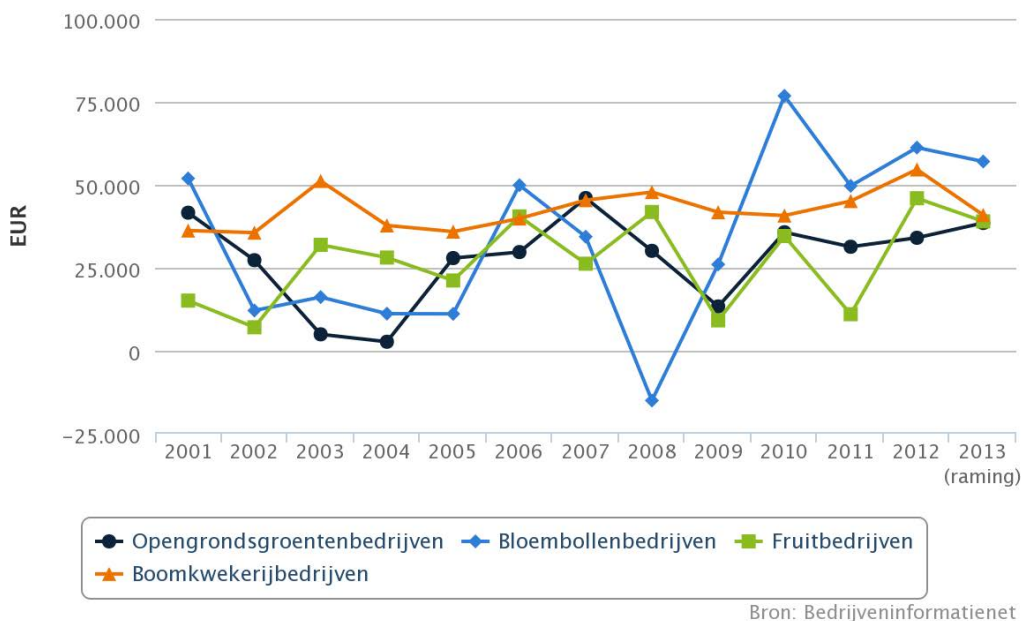
Ruim 12.000 bedrijven zijn gespecialiseerde akkerbouwbedrijven. Met een gemiddelde bedrijfsomvang van bijna 40 ha telen ze bijna driekwart van het totale areaal akkerbouwgewassen. De specialisatiegraad is groter dan in het verleden maar in 2013 is deze gelijk gebleven.

4 Opengrondstuinbouw

4.1 Algemeen

Inkomen

Voor de opengrondstuinbouw lopen de ramingen van de gemiddelde inkomens per onbetaalde aje uiteen van 35.000 tot 40.000 euro voor de opengrondsgroentenbedrijven tot 57.000 euro voor de bloembollenbedrijven (figuur 4.1). De inkomensniveaus van deze twee typen bedrijven wijken niet sterk af van die van 2012. Voor de boomkwekerij en de fruitteelt is echter een inkomensdaling geraamd.

Figuur 4.1 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje op opengrondstuinbouwbedrijven naar bedrijfstype, 2001-2013 (r)

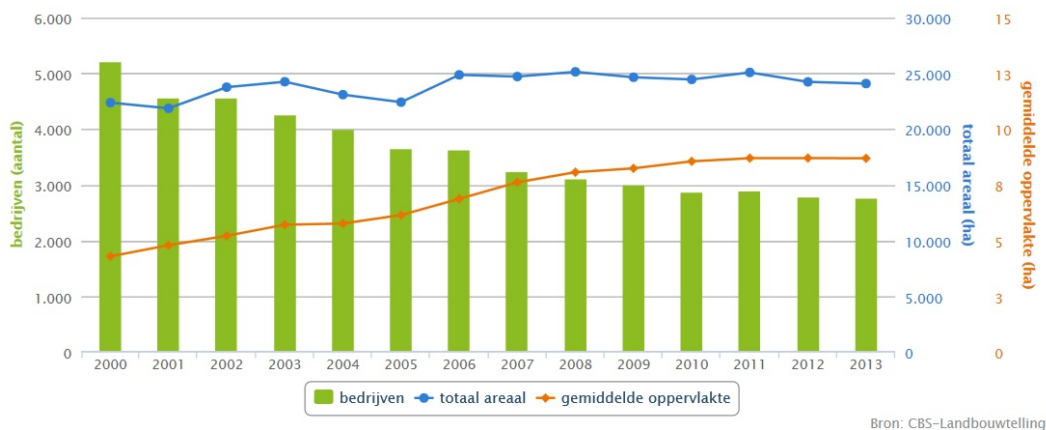
4.2 Opengrondsgroente

Inkomen en rentabiliteit

Het voor de opengrondsgroententeelt geraamde inkomen in 2013 bedraagt tussen de 35.000 en 40.000 euro per onbetaalde aje (figuur 4.1). Dit komt overeen met het niveau in de drie voorgaande jaren. De verwachte rentabiliteit voor het jaar 2013 ligt evenals in de drie voorgaande jaren rond de 95%. Dit betekent dat de opengrondsgroententelers gemiddeld genoeg moeten nemen met een lagere dan marktconforme beloning (= berekende kosten) voor hun eigen arbeid en vermogen.

De opbrengsten stijgen ten opzichte van 2012 naar verwachting met 3% tot circa 450.000 euro per bedrijf. Dit is het gevolg van een lichte stijging van de gemiddelde productie per ha en van de gemiddelde opbrengstprijs. Naast de groentelopbrengsten hebben de telers in 2013 gemiddeld ruim 30.000 euro opbrengsten behaald uit akkerbouwproducten en bloemen en bijna 50.000 euro uit overige activiteiten als bijvoorbeeld werk voor derden. De kostenposten die direct verbonden zijn aan de teelt zelf, zoals uitgangsmateriaal, meststoffen, gewasbescherming en vrachtkosten hadden in 2012 een aandeel van bijna 40% in de totale kosten. Materiële activa beslaan ongeveer 25% van de

kosten en bestaan onder andere uit grondpacht en afschrijving en onderhoud van gebouwen, installaties en machines. Betaalde arbeid heeft een aandeel van 20 tot 25% in de totale kosten.

Figuur 4.2 Structurele ontwikkeling opengrondsgroententeelt, 2000-2013

Structuur

Het areaal verse opengrondsgroenten varieert de laatste jaren tussen 24.000 en 25.000 ha (figuur 4.2). Het aantal bedrijven met opengrondsgroenten is van 2000 tot 2013 vrijwel gehalveerd van ruim 5.200 naar bijna 2.800 bedrijven. De gemiddelde oppervlakte per bedrijf is in deze periode meer dan verdubbeld van 4 naar 9 ha. Bijna 60% van het areaal opengrondsgroenten wordt geteeld door gespecialiseerde bedrijven. In de periode 2000-2013 is hun aantal afgenomen van grofweg 1.700 naar 1.000 bedrijven, terwijl de gemiddelde omvang is toegenomen van 11 naar 21 ha cultuurgrond.

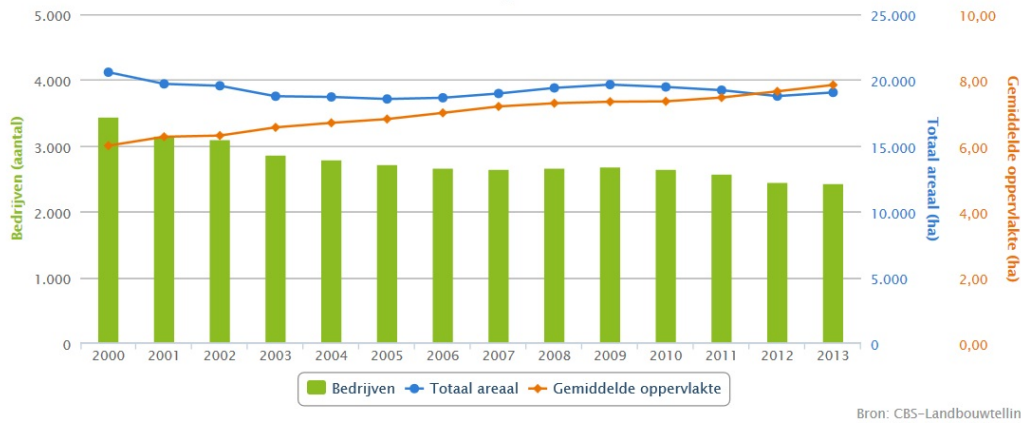
4.3 Fruit

Inkomen en rentabiliteit

Voor de fruitteelt wordt het inkomen uit bedrijf (afzetseizoen 2013-2014) geraamd op 39.000 euro per onbetaalde aje (figuur 4.1). Dit is minder dan het jaar ervoor, wat een topjaar was. Het inkomen uit bedrijf heeft vele jaren rond de 25.000 euro geschommeld. De verbeterde resultaten zijn te danken aan hogere prijzen voor appels en peren.

De geraamde rentabiliteit voor het jaar 2013 bedraagt 95%, tegenover meer dan 100% in 2012. In 2012 zorgde vorstschade voor lage fruitproducties met hoge prijzen tot gevolg. In de voorgaande jaren lag de rentabiliteit stevast onder de 100%. De opbrengsten waren wel hoger dan de betaalde kosten en afschrijvingen, maar onvoldoende om de berekende kosten van arbeid en vermogen volledig te compenseren.

Voor appels worden de financiële opbrengsten per bedrijf voor het seizoen 2013-2014 iets lager geraamd dan het jaar ervoor. Voor peren zullen de opbrengsten ongeveer gelijk blijven. Voor beide gewassen geldt dat het prijsniveau lager is dan vorig jaar. Door een hoger volume zullen de gemiddelde totale opbrengsten per bedrijf ongeveer gelijk zijn aan vorig jaar. Naast de fruitopbrengsten ontvangen de telers gemiddeld 30.000 euro voor werk voor derden. De kosten voor losse arbeidskrachten zullen naar verwachting toenemen. In de totale kosten hebben de toegerekende kosten in 2012 een aandeel van ongeveer 30%. Dit zijn kosten voor de teelt zoals gewasbescherming, meststoffen en aflevering. Het aandeel van de betaalde arbeidskosten is iets kleiner dan dat van de toegerekende kosten.

Figuur 4.3 Structurele ontwikkeling fruitteelt, 2000-2013

Structuur

Het Nederlandse fruitareaal is in 2013 tot boven de 19.000 ha gestegen. Vooral de groei van het areaal peer droeg hieraan bij. Het aantal bedrijven dat fruit teelt, is sinds 2001 flink gedaald. De afname bedraagt ongeveer 1.000 bedrijven. De bedrijven met fruit zijn in deze periode gegroeid van gemiddeld ongeveer 6 ha fruit naar bijna 8 ha (figuur 4.3). Het areaal cultuurgrond van de gespecialiseerde fruitteeltbedrijven in het Bedrijveninformatienet ligt rond de 13 ha.

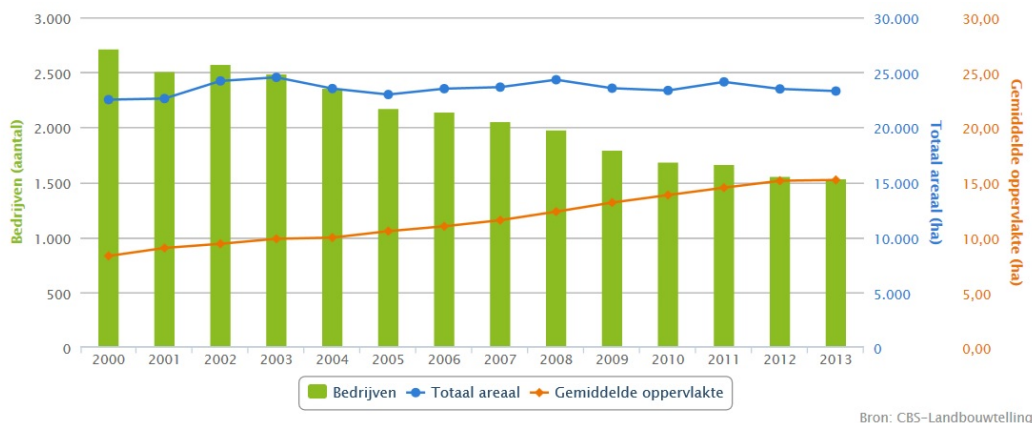
4.4 Bloembollen

Inkomen en rentabiliteit

Voor de bloembollenteelt wordt het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2013 geraamd op 57.000 euro per onbetaalde aje (figuur 4.1). Dat komt overeen met het inkomen in de twee voorgaande jaren. De verwachte rentabiliteit ligt net als in de drie voorgaande jaren rond de 100%. Dit betekent dat de bloembollentelers een marktconforme beloning (berekende kosten) ontvangen voor hun eigen arbeidsinzet en eigen vermogen.

De financiële opbrengsten per bedrijf stijgen naar verwachting met 2 tot 3% ten opzichte van 2012, vooral als gevolg van de bedrijfsvergroting. Bij de voorjaarsbloeiers tulp en hyacint wordt de lagere productie gecompenseerd door een hoger prijsniveau. Dit geldt echter niet voor narcis, waar de prijs wordt gedrukt door het overaanbod en slechte verkoopseizoenen van miniaturnarcissen op pot. Bij de zomerbloeiër lelie is de marktstemming positief door de krimp van het areaal met 4% en een gematigde productie. Voor lelie wordt evenals voor gladiool vooralsnog hetzelfde prijsniveau aangehouden als in 2012. Bloembollen vormen uiteraard de grootste opbrengstenpost van de bloembollenbedrijven (ongeveer 725.000 euro). Daarnaast worden ongeveer 50.000 euro opbrengsten uit bloemen en 100.000 euro uit overige activiteiten gerealiseerd, waarvan circa 80% bestaat uit voor werk voor derden.

De toegerekende kosten (uitgangsmateriaal, meststoffen, gewasbescherming en vrachtkosten) hebben een aandeel van ongeveer 30% in de totale kosten. Materiële activa beslaan circa 25% van de kosten en bestaan onder andere uit grondpacht en afschrijving en onderhoud van gebouwen, installaties en machines. Betaalde arbeid en werk door derden hebben samen een aandeel van rond de 25% in de totale kosten, min of meer gelijk verdeeld over beide kostenposten.

Figuur 4.4 Structurele ontwikkeling bloembollenteelt, 2000-2013.

Structuur

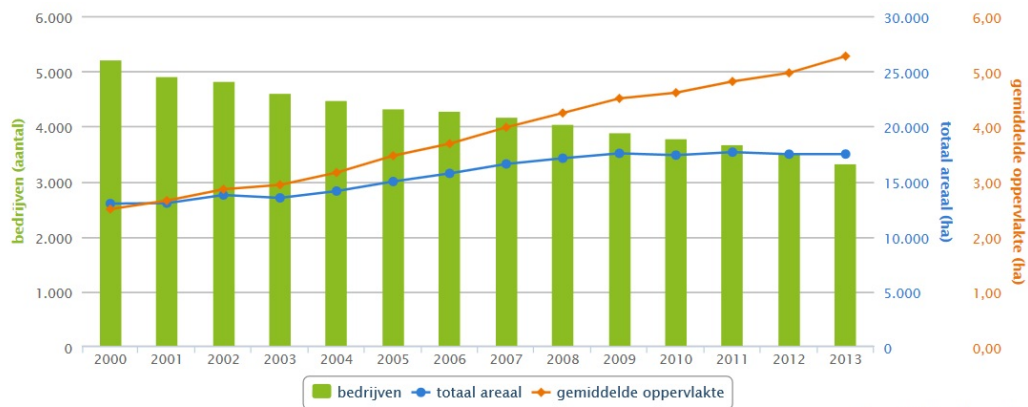
Het areaal bloembollen is in 2013 vrijwel onveranderd gebleven op ruim 23.000 ha (figuur 4.4). Het aantal bedrijven met bloembollen is vanaf 2000 bijna gehalveerd van ongeveer 2.700 naar 1.500 bedrijven. De gemiddelde oppervlakte per bedrijf is vrijwel verdubbeld van 8 naar 15 ha. Twee derde van het areaal bloembollen is in handen van gespecialiseerde bedrijven. Hun aantal is vanaf 2000 bijna gehalveerd tot 650 bedrijven in 2013. De omvang van deze bedrijven is in deze periode gegroeid van gemiddeld 19 naar 33 ha cultuurgrond per bedrijf. De bloembollenbedrijven in het Bedrijveninformatienet representeren de gespecialiseerde bedrijven. Het areaal cultuurgrond van de bloembollenbedrijven in het Bedrijveninformatienet bedraagt in 2013 gemiddeld 32 ha. Dit is een goede afspiegeling van de totale populatie volgens de CBS-Landbouwteiling.

4.5 Boomkwekerij

Inkomen en rentabiliteit

Voor de boomkwekerij is het inkomen uit bedrijf in 2013 geraamd op 41.000 euro per onbetaalde aje; een daling van 15.000 euro ten opzichte van 2012 (figuur 4.1). De gemiddelde rentabiliteit van boomkwekerijbedrijven daalt in 2013 naar 95%. De daling van 5% ten opzichte van 2012 is vooral het gevolg van lagere opbrengsten.

De lange winter heeft een grote invloed gehad op de productie van en vraag naar boomkwekerijproducten. Het beperktere aanbod werd door de lagere vraag niet gecompenseerd met goede prijzen. Vooral bedrijven die het moeten hebben van het eerste en het vroege tweede kwartaal moeten hebben, hebben in 2013 slechte resultaten behaald. Door matig tot redelijke prijzen voor producten in het zomer-/herfstseizoen is het algemene resultaat voor de boomkwekerij in 2013 onvoldoende verbeterd. Op individueel bedrijfsniveau zijn er grote verschillen, variërend van goed tot zeer slecht. De opbrengsten voor bedrijven met laan- en parkbomenteelt waren matig tot slecht, mede als gevolg van de (lagere) bestedingen door institutionele afnemers en een 10-20% hogere uitval door het winterweer. Bedrijven met de teelt van bos- en haagplantsoen hebben zeer zwaar te lijden gehad van de gevolgen van het winterweer in het eerste kwartaal. Dit uitte zich in de teelt, de vraag en de prijsvorming; zowel ten opzichte van 2012 als ten opzichte van het meerjarig gemiddelde. De opbrengsten in de teelt van vaste planten, rozenstruiken en perkgoed waren stabiel ten opzichte van 2012 en redelijk ten opzichte van het meerjarig gemiddelde. In de teelt van vruchtbomen zijn redelijke resultaten behaald. Ten opzichte van 2012 waren de kosten in 2013 stabiel. Plantmateriaal en arbeid blijven de voornaamste kostenposten.

Bron: CBS-Landbouwtelling

Figuur 4.5 Structurele ontwikkeling boomkwekerij, 2000-2013.

Structuur

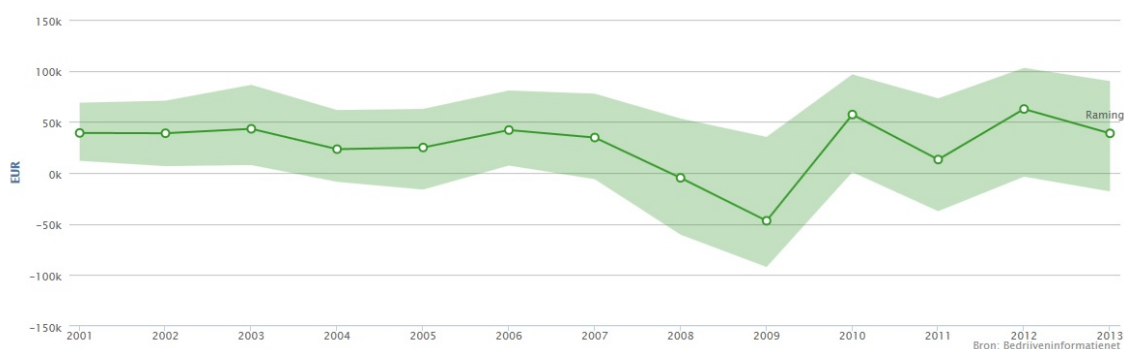
Sinds 2000 is het areaal boomkwekerij voortdurend gestegen, terwijl het aantal bedrijven gestaag is gedaald (figuur 4.5). In 2013 daalde het aantal bedrijven in de boomkwekerij met 6% ten opzichte van 2012. Het aantal gespecialiseerde bedrijven daalde met nagenoeg hetzelfde percentage. In 2013 is het totale areaal gelijk gebleven; het gemiddelde areaal per bedrijf steeg in 2013 tot 5,3 ha per bedrijf.

5 Glastuinbouw

5.1 Algemeen

Inkomen en rentabiliteit

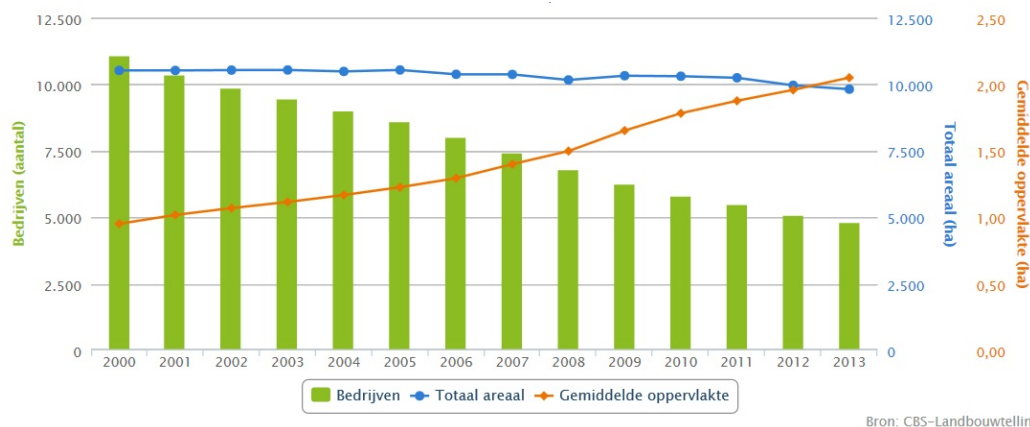
Het geraamde inkomen uit bedrijf in de glastuinbouw in 2013 bedraagt een kleine 40.000 euro per onbetaalde aje. Dit is bijna 40% minder dan in 2012, toen het resultaat op een hoog niveau lag (figuur 5.1). Per bedrijf zijn er grote inkomensverschillen, zowel tussen als binnen de onderscheiden typen bedrijven. Terwijl voor meer dan 20% van de bedrijven een negatief inkomen is geraamd, realiseert een even grote groep een inkomen van meer dan 90.000 euro per onbetaalde aje. De pot- en perkplantenbedrijven scoorden gemiddeld het hoogst en de glasgroentebedrijven het laagst (zie figuur 5.3).

Figuur 5.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van glastuinbouwbedrijven, 2001-2013 (r)

Bij deze figuur: Er zijn grote verschillen in inkomen tussen bedrijven. De figuur geeft zowel het gemiddelde weer (de lijn) als de spreiding (het vlak). Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2013 (r): lager dan -18.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2013 (r): hoger dan 90.000 euro).

De geraamde rentabiliteit van de glastuinbouw daalt licht van gemiddeld 103% in 2012 naar 101% in 2013. Grote bedrijven hebben over het algemeen een hogere rentabiliteit dan kleine bedrijven. Bij de kleinere bedrijven is het aandeel berekende kosten (niet betaalde arbeid en eigen vermogen) hoger dan bij de grote bedrijven. De laatste hebben dan ook een hogere rentabiliteit nodig om de betaalde kosten te kunnen dekken.

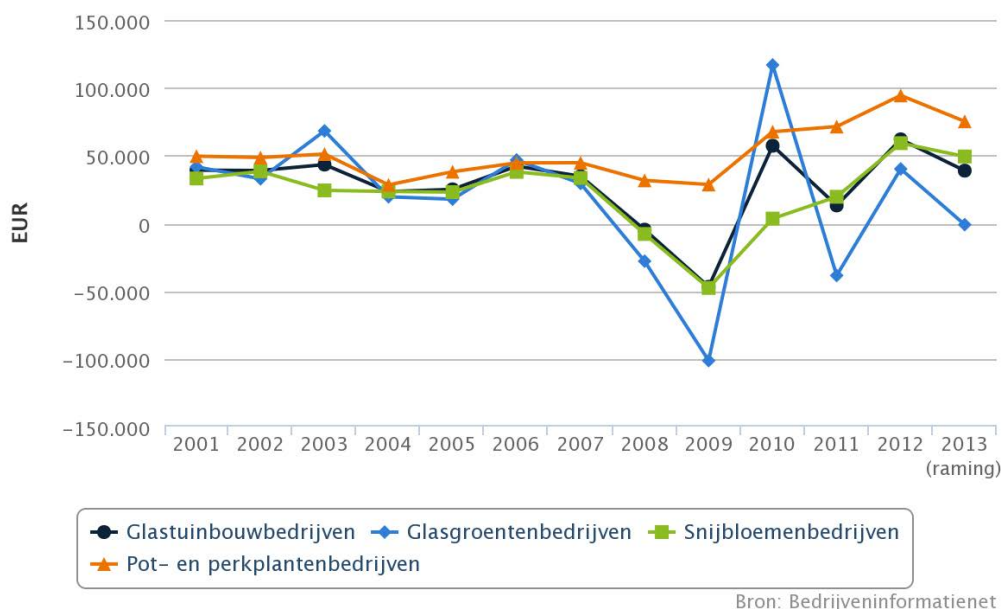
Bron: CBS-Landbouwtelling

Figuur 5.2 Structurele ontwikkeling glastuinbouw, 2000-2013

Structuur

Het Nederlandse glastuinbouwareaal bereikte in 2005 een piek met 10.500 ha (figuur 5.2). Hierna schommelde het areaal in beperkte mate, maar na 2011 daalt het areaal. Ten opzichte van 2012 is er in 2013 een kleine 150 ha glastuinbouw minder in Nederland. Het aantal bedrijven is sinds 2000 ruim gehalveerd: van meer dan 11.000 naar minder dan 5.000 bedrijven. Hierdoor is het gemiddelde areaal van bedrijven met glastuinbouw gestegen van 1 ha naar ruim 2 ha.

De teelt onder glas bestaat hoofdzakelijk uit glasgroenten, glassnijbloemen en pot- en perkplanten. Het aandeel glasgroente is tussen 2000 en 2013 gegroeid met circa 10 procentpunten tot bijna de helft van het areaal. Dit is ten koste gegaan van het areaal bloemen en planten, dat in 2013 45% van het areaal beslaat. Het areaal boomkwekerij en fruit onder glas is beperkt, maar sinds 2000 licht gegroeid. Ten opzichte van 2012 is het areaal glasgroenten met ongeveer 20 ha gegroeid en het areaal bloemen en planten met 160 ha gedaald.

Bron: Bedrijveninformatienet

Figuur 5.3 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van glastuinbouwbedrijven naar bedrijfstype, 2001-2013 (r)

5.2 Glasgroente

Inkomen en rentabiliteit

Voor de glasgroentebedrijven is een licht negatief inkomen in 2013 geraamd: een forse daling van 45.000 euro per onbetaalde aje ten opzichte van 2012 (figuur 5.3). De geraamde rentabiliteit van de glasgroentebedrijven is met gemiddeld vier procentpunten gedaald tot 98%. De bedrijfsresultaten zijn sterk bepaald door de lage prijs van tomaten en de gestegen energiekosten. Paprikabedrijven hebben een relatief goed jaar achter de rug.

Het sombere voorjaar en de zeer warme zomer van 2013 zijn van grote invloed geweest op de productie van glasgroente. Hierbij kwam nog dat vooral de prijzen van tomaten sterk onder druk stonden. Ook na de zomer werden de prijzen van tomaten niet beter. Het einde van het seizoen in Nederland was slecht voor nagenoeg alle glasgroenten, hoewel de producties goed bleven. Al met al is de verwachting voor 2013 dat tomatentelers met prijsdalingen van rond de 20% te maken hebben gehad. De productie blijft, ondanks de productievriendelijke rassen maar vanwege het donkere voorjaar, nagenoeg gelijk aan vorig jaar. Paprikatelers kenden een goed jaar, waarbij de gemiddelde prijs over alle kleuren heen een sprong van gemiddeld rond de 25% maakte. De productie was enkele procenten lager, wat de opbrengsten temperde. Bij komkommers waren de verschillen ten opzichte van vorig jaar kleiner. Desondanks wordt er vanuit gegaan dat de prijsvorming beter was (een kleine 10%) en dat de productie iets onder het niveau van vorig jaar uit komt.

Structuur

De tomatenteelt is de grootste glasgroenteteelt in 2013. In 2000 was de tomatenteelt nog net iets kleiner dan de paprikateelt. Maar sinds 2000 is de tomatenteelt sterk gegroeid, terwijl de paprikateelt bleef schommelen tussen 1.200 en 1.300 ha, met een piek van 1.400 ha in 2010. In 2013 groeide het areaal tomaten met 80 ha, terwijl de paprikateelt met 70 ha daalde. Met een areaal van circa 615 ha is de komkommerteelt de derde glasgroenteteelt in Nederland.

Bedrijven met glasgroente hebben gemiddeld 3,2 ha glasgroente. Door een daling van het aantal bedrijven en een toename van het areaal steeg dit gemiddelde in 2013 met 0,15 ha ten opzichte van 2012. De ontwikkeling gaat het snelst bij bedrijven met tomaten, die inmiddels een gemiddelde omvang hebben van bijna 5,5 ha tomaten. Bedrijven die paprika's telen hebben een omvang van gemiddeld 4,7 ha.

In 2013 is het aantal gespecialiseerde glasgroentebedrijven gedaald tot 1.075 bedrijven. De daling komt overeen met de daling van het totaal aantal bedrijven met glasgroente. De specialisatiegraad bedraagt 88% en is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd.

5.3 Snijbloemen

Inkomen en rentabiliteit

Het inkomen uit bedrijf op snijbloemenbedrijven in 2013 is geraamd op 50.000 euro per onbetaalde aje. Ondanks de daling van 10.000 euro ten opzichte van 2012 is dit een relatief hoog niveau (figuur 5.3). Voor 2007 lag het gemiddelde inkomen op ongeveer 30.000 euro per onbetaalde aje. Daarna volgden enkele jaren waarin nauwelijks een positief inkomen werd behaald.

De rentabiliteit van snijbloemenbedrijven is ten opzichte van 2012 licht gedaald tot 101%. Het is het tweede jaar op rij dat de totale opbrengsten net boven het totaal van betaalde en berekende kosten uitkomen. De berekende kosten over arbeid en vermogen namen nauwelijks toe, in tegenstelling tot de betaalde kosten. De opbrengsten per bedrijf zijn echter ook hoger geraamd. Een en ander hangt samen met de groei van de gemiddelde bedrijfsomvang.

Structuur

Het totale areaal snijbloemen vertoont een geleidelijke daling. Het areaal rozen is sinds 2000 echter fors gedaald met 550 ha tot 385 ha en dat van chrysanten met 295 ha tot 480 ha. In 2013 maken ze samen 40% van het totale areaal uit, tegen 45% in 2000.

Er zijn in 2013 nog 1.280 bedrijven met snijbloemenbedrijven onder glas in Nederland, 11% minder dan in 2012. Bij nagenoeg alle typen snijbloemen is een ontwikkeling gaande van een dalend totaal areaal en een stijgend areaal per bedrijf. In 2013 zijn er 1.200 gespecialiseerde snijbloemenbedrijven geteld, tegen 3.200 in 2000. De gemiddelde oppervlakte is gestegen tot 1,7 ha in 2013. De gespecialiseerde bedrijven nemen in 2013 95% van het areaal voor hun rekening, tegen circa 93,5% in 2000.

5.4 Pot- en perkplanten

Inkomen en rentabiliteit

Voor de pot- en perkplantenbedrijven is in 2013 een inkomen uit bedrijf geraamd van gemiddeld 75.000 euro per onbetaalde aje (figuur 5.3). Ondanks de daling van circa 17.000 euro ten opzichte van 2012, is dit resultaat het hoogste van de verschillende typen glastuinbouwbedrijven.

De kosten nemen iets meer toe dan de opbrengsten, maar de gemiddelde opbrengsten blijven duidelijk boven de totale berekende en betaalde kosten. De rentabiliteit van de pot- en perkplantenbedrijven is geraamd op 103%, een procentpunt lager dan in 2012. In de perkplantenteelt blijven de bedrijfsresultaten naar verwachting echter achter bij dit gemiddelde, vanwege lagere opbrengstprijzen.

Structuur

Het areaal is sinds 2000 vrij constant. In 2013 zijn er nog circa 1.000 bedrijven met pot- en perkplanten, tegen 2.250 bedrijven in 2000. In 2013 waren er 830 gespecialiseerde pot- en perkplantenbedrijven, 4% minder dan in 2012. Tussen 2000 en 2013 is de gemiddelde bedrijfsoppervlakte van gespecialiseerde pot- en perkplantenbedrijven toegenomen van net onder 1 ha tot 2,1 ha in 2013. In de overzichtsperiode is de specialisatiegraad gestegen van bijna 92% naar ruim 95%.

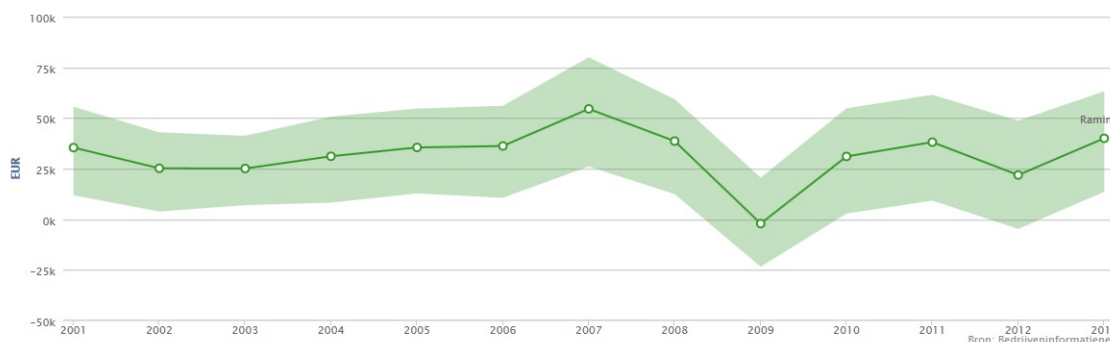
6 Melkveehouderij

Inkomen en rentabiliteit

Voor de melkveehouderij is het inkomen uit bedrijf in 2013 geraamd op 40.000 euro per onbetaalde aje. Dat is fors meer dan in 2012, wat vooral te danken is aan de hogere melkprijs. Net als in andere jaren zullen de inkomensverschillen tussen de bedrijven groot zijn (figuur 6.1). Zowel de bedrijven met de laagste inkomens als die met de hoogste inkomens zijn groter dan gemiddeld. De bedrijven aan de onderkant behalen echter duidelijk minder goede technische resultaten en hebben over de gehele linie een relatief hoog kostenniveau. Die aan de bovenkant kenmerken zich juist door een efficiëntere bedrijfsvoering. Voor de biologische melkveehouderij is het inkomen geraamd op circa 30.000 euro per onbetaalde aje; een kleine 10.000 euro lager dan op de gangbare bedrijven. In 2012 was het verschil nagenoeg nihil.

De geraamde rentabiliteit van de melkveebedrijven stijgt in 2013 naar 97%, acht procentpunten meer dan in 2012. De totale opbrengsten stijgen met 14% ten opzichte van 2012 tot bijna 390.000 euro. De melkopbrengsten nemen met 19% toe door een hogere melkprijs (+12,5%) en een hogere melkaanvoer (+5%). De stijging van de rentabiliteit vloeit mede voort uit lagere afschrijvingen op quota. Verder liggen de berekende rentekosten van grond, machines, werktuigen, gebouwen en quota op een laag niveau. Het aandeel berekende kosten bedraagt in 2013 slechts 20%. Naarmate de bedrijven groter zijn, is het aandeel berekende kosten lager.

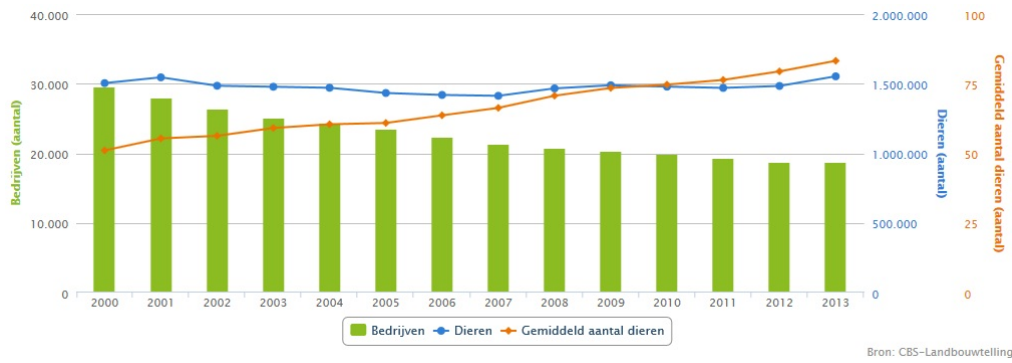
De totale betaalde kosten stijgen met bijna 20.000 euro tot een niveau van 326.000 euro. De geraamde voerkosten per bedrijf nemen met ruim 9% toe. Tegenover het duurdere krachtvoer stond een daling van de kosten van ruwvoer. Naar verwachting nemen de kosten van energie en brandstoffen met 3.000 euro toe, vooral door de afschaffing van de accijnsvrije diesel per 1 januari 2013. De blanke dieselprijs is tussen 2012 en 2013 met enkele centen gedaald in prijs.

Figuur 6.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van melkveebedrijven, 2001-2013 (r)

Bij deze figuur: Er zijn grote verschillen in inkomen tussen bedrijven. De figuur geeft zowel het gemiddelde weer (de lijn) als de spreiding (het vlak). Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2013 (r): lager dan 14.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2013 (r): hoger dan 63.000 euro).

Structuur

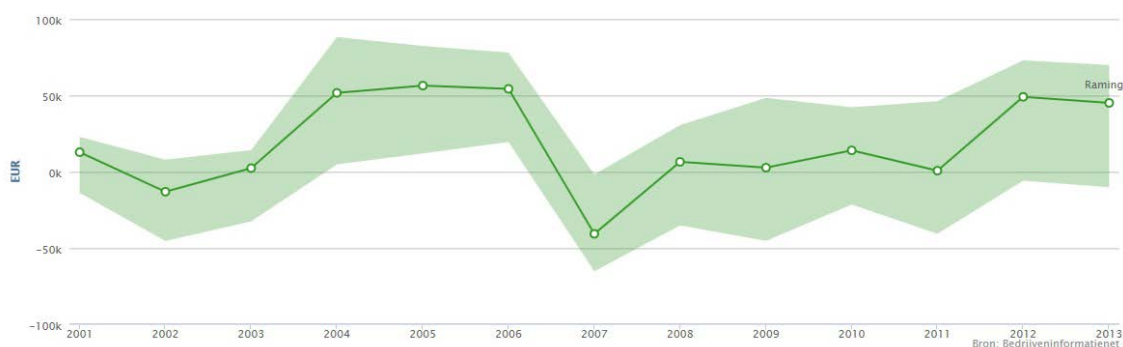
Figuur 6.2 Structurele ontwikkeling melkveehouderij, 2000-2013

Het aantal bedrijven met melkkoeien neemt sinds 2000 met gemiddeld 3,5% per jaar af. In 2013 waren er nog circa 18.600 bedrijven (figuur 6.2). Het aantal melkkoeien neemt echter weer toe. De melkproductie per koe daalt onder andere door de hoge prijs van krachtvoer, de mindere ruwvoerwaliteit van de oogst van 2012 en een iets grotere instroom van jonge dieren. Ook het verruimde quotum heeft aan de groei van het aantal koeien bijgedragen. De bedrijven hebben gemiddeld 87 koeien in 2013; vier meer dan in 2012. Van de melkveestapel wordt 95% gehouden door gespecialiseerde melkveebedrijven.

7 Varkenshouderij

Inkomen en rentabiliteit

De inkomens in de varkenshouderij in 2013 zijn iets lager geraamd dan in 2012. Het gemiddelde inkomen uit bedrijf van alle varkensbedrijven komt uit op 45.000 euro per onbetaalde aje, een lichte daling van 4.000 euro (figuur 7.1). Desondanks blijft het gemiddelde inkomen op niveau in vergelijking met gemiddelde inkomens van de laatste vijf jaar. Tussen de groepen varkensbedrijven zijn er grote inkomensverschillen. De geraamde inkomens per onbetaalde aje zijn gemiddeld het hoogst op de zeugenbedrijven (54.000 euro) en het laagst op de vleesvarkensbedrijven (36.000 euro) (figuur 7.2).

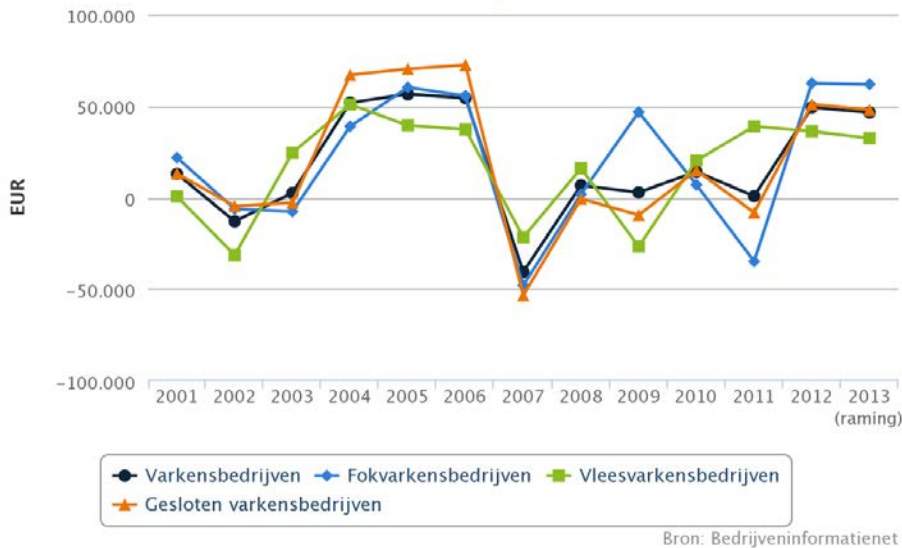
Figuur 7.1 Ontwikkeling en spreiding van inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van varkensbedrijven, 2001-2013 (r)

Bij deze figuur: Er zijn grote verschillen in inkomen tussen bedrijven. De figuur geeft zowel het gemiddelde weer (de lijn) als de spreiding (het vlak). Per jaar geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen haalt dat in het gekleurde vlak ligt. Twintig procent van de bedrijven scoort lager dan de ondergrens van dat vlak (2013 (r): lager dan -10.000 euro) en een even grote groep scoort hoger dan de bovengrens van het vlak (2013 (r): hoger dan 70.000 euro).

De geraamde rentabiliteit van varkensbedrijven daalt in 2013 licht naar 100%. De zeugenbedrijven scoren gemiddeld 102% en de vleesvarkensbedrijven 99% (tabel 2.1). De totale opbrengsten op de varkensbedrijven zijn 6% hoger geraamd. Dat is vooral te danken aan de grotere bedrijfsgrootte (+4% zeugen en +6% vleesvarkens). De marktprijzen van biggen en vleesvarkens waren ook iets hoger dan in 2012.

De berekende kosten voor de eigen arbeid en vermogen bedragen gemiddeld ruim 85.000 euro, wat neerkomt op 11% van de totale bedrijfskosten. Daarbij zijn er verschillen tussen de typen varkensbedrijven, maar vooral naar bedrijfsomvang. Op de kleinste bedrijven bestaat 22% van de totale kosten uit berekende kosten; voor de grootste bedrijven is dat aandeel gemiddeld 7%.

De betaalde kosten nemen in 2013 naar verwachting met 52.000 euro toe. Twee derde van de betaalde kosten zijn voerkosten. Verder stijgen de kosten van energie met bijna 2.000 euro per bedrijf. De betaalde arbeidskosten stijgen met ruim 2.000 euro naar gemiddeld 19.000 euro per bedrijf. De betaalde mestkosten komen uit op gemiddeld 31.000 euro per bedrijf. De vleesvarkensbedrijven betalen gemiddeld 22.000 euro en de gesloten varkensbedrijven, die gemiddeld groter zijn, betalen gemiddeld 46.000 euro voor de afzet van mest.

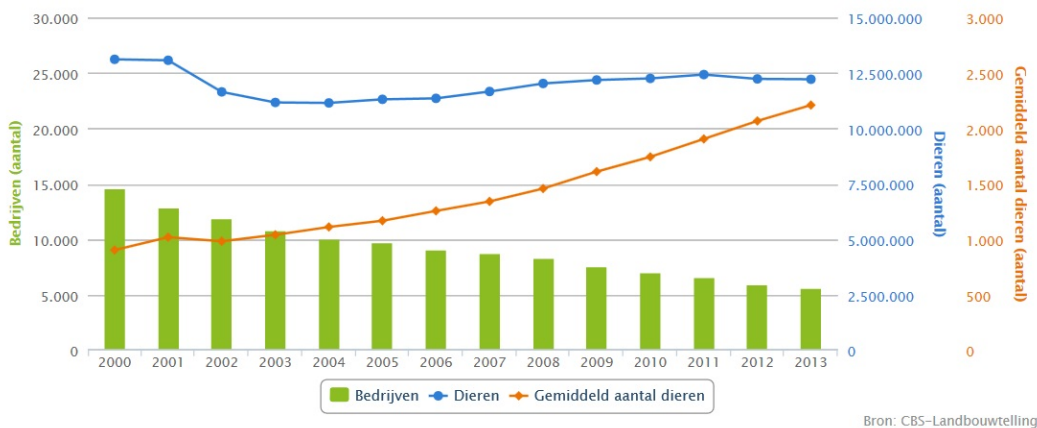
Figuur 7.2 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van varkensbedrijven naar bedrijfstype, 2001-2013 (r)

Structuur

Het aantal bedrijven met varkens neemt onverminderd af. In 2013 zijn er nog circa 5.500 bedrijven met varkens in Nederland, bijna 7% minder dan in 2012 (figuur 7.3). Het totaal aantal varkens is in 2013 stabiel gebleven op 12,2 miljoen dieren. Het aantal vleesvarkens daalde in 2013 met 2%, terwijl het aantal zeugen en biggen iets toenam, na de lichte daling in voorgaand jaar.

Het aantal gespecialiseerde varkensbedrijven nam in 2013 met 6% af tot circa 3.700 bedrijven. Deze houden 90% van alle varkens in Nederland.

De grootste groep wordt gevormd door de vleesvarkensbedrijven waarvan er nog bijna 2.000 zijn (-4%). Met gemiddeld 1.600 vleesvarkens per bedrijf houden deze 55% van de vleesvarkens in Nederland. De 20% grootste bedrijven hebben gemiddeld bijna 5.000 vleesvarkens per bedrijf.

Figuur 7.3 Structurele ontwikkeling varkenshouderij, 2000-2013

Er zijn in 2013 nog een kleine 1.000 zeugenbedrijven (-7%). Deze houden ruim 60% van alle zeugen. In de afgelopen tien jaar is het aantal bedrijven gehalveerd en de gemiddelde omvang verdubbeld tot ruim 600 zeugen per bedrijf in 2013. De 30% grootste bedrijven hebben gemiddeld ruim 1.000 zeugen per bedrijf.

Het aantal gesloten varkensbedrijven daalde in 2013 tot 750 bedrijven (-10%). Deze groep bedrijven heeft zowel zeugen als vleesvarkens. De meeste biggen worden op het eigen bedrijf gehouden voor de

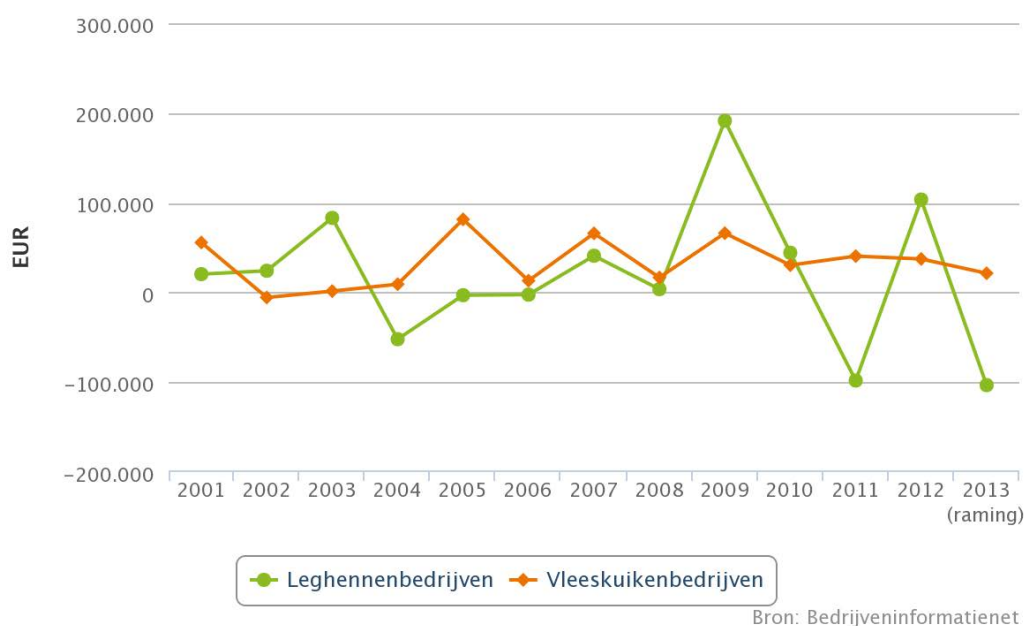
productie van vleesvarkens. Met een gemiddelde omvang van ruim 2.200 vleesvarkens en 380 zeugen houden de gesloten bedrijven ongeveer 30% van alle zeugen en vleesvarkens in Nederland.

8 Pluimveehouderij

8.1 Leghennen

Inkomen en rentabiliteit

Voor de leghennenhouderij zijn gemiddeld fors negatieve inkomens in 2013 geraamd. De combinatie van 240.000 euro lagere opbrengsten en bijna 70.000 euro hogere kosten drukt het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2013 met ruim twee ton naar 103.000 euro negatief per onbetaalde aje (figuur 8.1). Dat is een nieuw dieptepunt, waarmee het herstel in 2012 weer teniet is gedaan. De afgelopen vijf jaren kende de legsector een zeer grillig verloop van de gemiddelde inkomens met hoogte- en dieptepunten. De onevenwichtigheden zijn deels veroorzaakt door de verplichte omschakeling van traditionele kooihuisvesting naar alternatieve huisvesting.

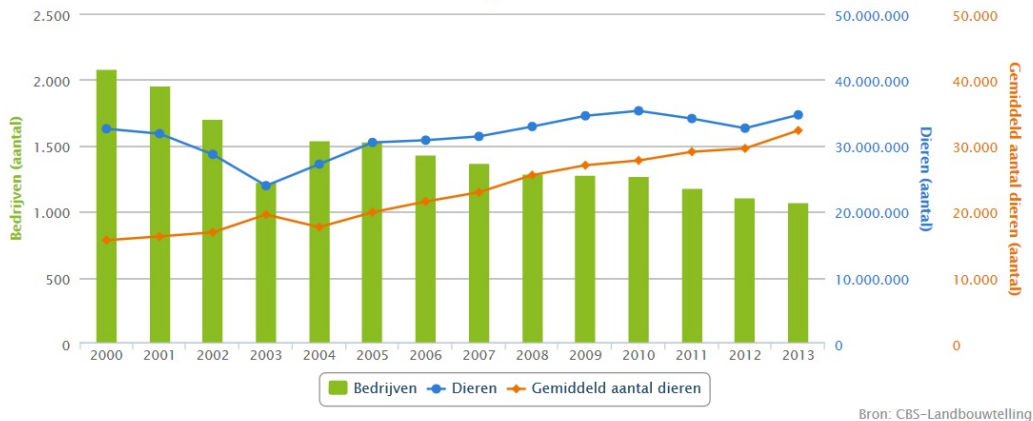
Figuur 8.1 Ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van leghennen- en vleeskuikensbedrijven, 2001-2013 (r)

De geraamde rentabiliteit daalt in 2013 naar 80%, 30 procentpunten minder dan in 2012. De totale opbrengsten worden in 2013 ruim 20% lager geraamd. Dat is grotendeels bepaald door de opbrengstendaling van consumptie-eieren. De opbrengsten van slachtkippen stegen en de aankoopkosten van jonge hennen werden hoger. De marktprijzen voor kooi- en scharreleieren zijn op jaarbasis met 35% respectievelijk 28% gedaald. De contractprijzen voor scharreleieren zijn 7% lager geraamd. De gemiddelde eierprijs komt daardoor op jaarbasis 24% lager uit dan in 2012.

De betaalde kosten zijn in 2013 bijna 70.000 euro hoger geraamd. De stijging bestaat grotendeels uit voerkosten, die met ruim 50.000 euro toenemen. Dat komt enerzijds door duurder mengvoer, anderzijds door meer leghennen per bedrijf. Ook de kosten van energie, machines, werktuigen en gebouwen zijn hoger geraamd. De betaalde arbeidskosten zijn 2.000 euro hoger geraamd tot gemiddeld bijna 36.000 euro per bedrijf. De prijs van mestafzet is in de loop van 2013 echter iets gedaald. De betaalde mestkosten zijn geraamd op gemiddeld 12.000 euro per bedrijf. De meeste droge pluimveemest wordt geëxporteerd naar Duitsland, dat strenge eisen stelt aan de kwaliteit. De gemiddelde afzetprijzen voor transport op langere afstand lagen onder het niveau van 2012.

Daarnaast wordt circa eenderde deel van de droge pluimveemest in de biomassacentrale (BMC) te Moerdijk omgezet in elektriciteit.

Structuur

Figuur 8.2 Structurele ontwikkeling leghennenhouderij, 2000-2013

Het aantal bedrijven met leghennen neemt geleidelijk af. In 2013 werden er 1.073 geteld; een daling van 3% ten opzichte van 2012 (figuur 8.2). Bijna twee derde van de bedrijven is gespecialiseerd in leghennen voor consumptie-eieren. Het productieaandeel van die gespecialiseerde bedrijven is gestegen tot bijna 90% in 2013. Gemiddeld houden de gespecialiseerde bedrijven in 2013 bijna 45.000 leghennen per bedrijf. Het totale aantal leghennen is toegenomen tot 34,7 miljoen stuks, na twee jaar daling. Sinds begin 2012 is het verbod op traditionele kooihuisvesting van kracht. Het grootste deel van de eieren wordt geproduceerd door scharrelhennen met of zonder uitloop. Circa 15% wordt gehouden in toegestane kooisystemen (kolonie en verrijkte kooien).

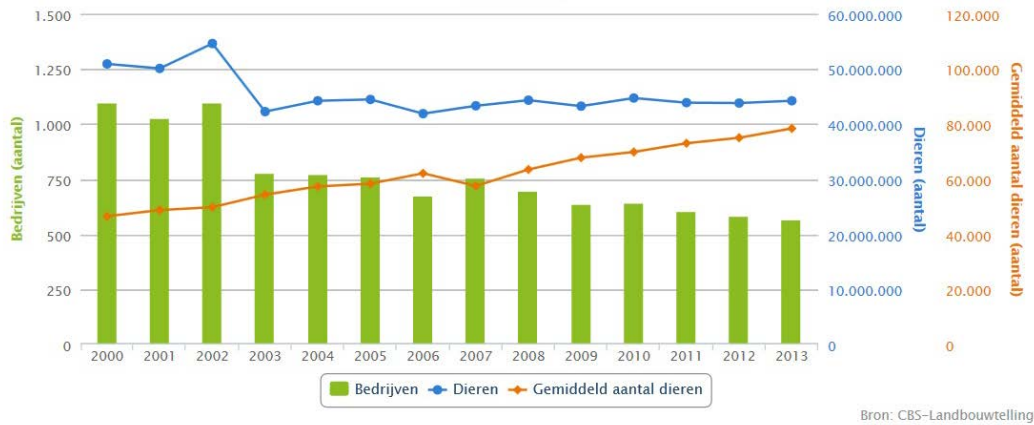
8.2 Vleeskuikens

Inkomen en rentabiliteit

Voor de vleeskuikenhoudery zijn de gemiddelde inkomens in 2013 lager geraamd dan in 2012. Het gemiddelde inkomen uit bedrijf komt in 2013 uit op 21.000 euro per onbetaalde aje (figuur 8.1). De daling is vooral veroorzaakt door hogere voerkosten, die onvoldoende worden gecompenseerd door de opbrengsten. De geraamde rentabiliteit daalt in 2013 met een procentpunt naar gemiddeld 99%. Er is een flinke spreiding in rentabiliteit tussen bedrijven.

De gemiddelde opbrengsten voor een vleeskuikenbedrijf worden in 2013 geraamd op ruim 1,5 mln. euro. De totale betaalde kosten zijn in 2013 met 68.000 euro gestegen tot ruim 1,5 mln. euro. De voerkosten maken drie kwart uit van de totale kosten en bepalen daardoor in belangrijke mate de ontwikkeling van de totale kosten. In 2013 zijn de voerkosten met 55.000 euro gestegen, zowel door duurder voer als door meer vleeskuikens per bedrijf. Verder stijgen de kosten van energie bijna 4.000 euro per bedrijf. De betaalde arbeidskosten stijgen ook met ruim 2.000 euro naar gemiddeld 46.000 euro per bedrijf. Dankzij het lagere rentepercentage namen de financieringslasten iets af. De prijs van mestafzet is in de loop van 2013 ook gedaald, waardoor de betaalde mestkosten dalen naar gemiddeld 12.600 euro per bedrijf. Veel pluimveemest wordt geëxporteerd naar Duitsland. De gemiddelde afzetprijzen voor transport op langere afstand lagen het hele jaar onder het niveau van 2012. Daarnaast wordt veel droge pluimveemest verbrand in de biomassacentrale (BMC) te Moerdijk voor de productie van elektriciteit.

Structuur

Figuur 8.3 Structurele ontwikkeling vleeskuikenshouderij, 2000-2013

Het aantal vleeskuikens is in 2013 licht gestegen tot iets meer dan 44 miljoen vleeskuikens (figuur 8.3). Het totaal aantal bedrijven met vleeskuikens is verder gedaald (-3%). Het aantal gespecialiseerde vleeskuikenbedrijven bleef stabiel op 428 bedrijven. Met een gemiddelde omvang van 93.000 vleeskuikens houden deze bedrijven bijna 90% van alle vleeskuikens in Nederland.

9 Overige veehouderij

9.1 Vleeskalveren

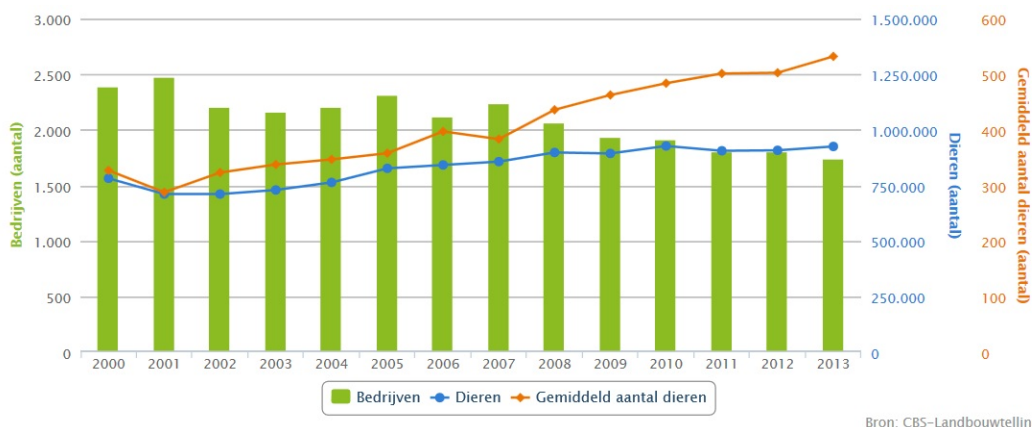
Inkomen en rentabiliteit

Voor de vleeskalverbedrijven is het inkomen uit bedrijf in 2013 geraamd op circa 36.000 euro per onbetaalde aje; dat is een fractie lager dan 2012 (tabel 2.1). De daling is de resultante van lagere contractvergoedingen en hogere kosten. De gemiddelde contractvergoeding zal in 2013 ongeveer 10 euro lager liggen dan in 2012. De contractvergoeding varieert van 185 tot 190 euro per kalverplaats (exclusief btw). De inkomensraming van de gespecialiseerde vleeskalverenbedrijven betreft alleen bedrijven met witvleeskalveren op contract.

In de opbrengsten per bedrijf worden de lagere contractvergoedingen voor witvleeskalveren gecompenseerd door de schaalvergroting. Een belangrijk deel van de productiekosten van witkalfsvlees bestaat uit melkpoeder. De prijs van melkpoeder is na een aantal jaren met hoge prijzen in 2013 met 9% gedaald. De totale kosten op bedrijfsniveau worden niettemin 4.500 euro hoger geraamd, vooral door hogere kosten van energie en gebouwen. De geraamde rentabiliteit is gemiddeld 96%; een gelijkwaardig niveau met vorig jaar.

Het grootste deel van de witvleeskalveren wordt in Nederland op contractbasis gehouden. De gecontracteerde kalverhouders ontvangen een vergoeding voor de geleverde arbeid, gebouwen en overige kosten. De contractgever levert de nuchtere kalveren en het voer aan de kalverhouders en bepaalt het tijdstip van afleveren van de slachtrijpe kalveren. Ook de verdere verwerking en afzet is in handen van de contractgevers c.q. integraties.

Door de relatief hoge voerkosten voor witvleeskalveren is de productie voor de integraties verliesgevend en wordt overgeschakeld naar rosékalfsvlees. Het aantal geslachte witvleeskalveren is in 2013 met 4% gedaald. Het aantal rosékalveren is daarentegen met ruim 20% gestegen. Door de grote omschakeling naar rosévlees dreigt het aanbod te groot te worden.

Figuur 9.1 Structurele ontwikkeling vleeskalverenhouderij, 2000-2013

Structuur

Het aantal bedrijven met vleeskalveren is in 2013 ten opzichte van 2012 met bijna 4% gedaald (figuur 9.1). Het aantal kalveren is over deze periode met bijna 2% toegenomen. Bij de gespecialiseerde bedrijven met witvleeskalveren (blank vlees) is het aantal dieren met ruim 7,5% gestegen tot 765 dieren per bedrijf. Deze bedrijven realiseren ongeveer 90% van de productie.

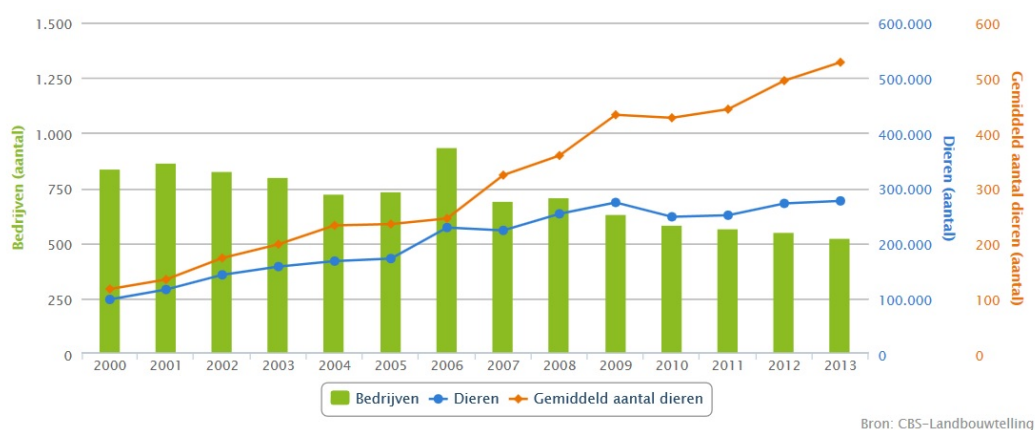
9.2 Melkgeiten

Inkomen en rentabiliteit

Voor de geitenhouderij is het geraamde inkomen uit bedrijf in 2013 duidelijk hoger dan in 2012: 43.000 euro tegen 4.000 euro per onbetaalde aje. De stijging is te danken aan de sterk gestegen melkprijs. Van bijna 90% van de geitenmelk wordt kaas gemaakt. Deze vindt gretig aftrek in binnen- en buitenland. De geraamde kosten stijgen door een toename van de voerkosten, energie en gebouwkosten, maar minder dan de opbrengsten. De geraamde rentabiliteit voor 2013 komt uit op 96%.

De (melk)geitenhouderij had door de uitbraak van Q-koorts in de periode 2009 tot en met 2011 te maken met onzekerheid, krimp en matige resultaten. Dit gold vooral voor bedrijven die niet geruimd hoefden te worden en waar maar weinig besmette dieren aanwezig waren. Deze bedrijven kregen geen of weinig vergoeding voor het ruimen van de veestapel maar hadden wel te maken met een vervoers- en fokverbod. Dit was voor sommige bedrijven een reden om te stoppen met deze bedrijfstak. Vanaf 2012 is de sector in beter vaarwater terechtgekomen. De melkprijs nam zowel in 2012 als in 2013 met ruim 18% toe. De krachtvoerkosten lagen al op een hoog niveau en stegen in 2013 nog eens met 7%. De ruwvoerkosten daalden daarentegen met 25%.

Structuur

Figuur 9.2 Structurele ontwikkeling melkgeitenhouderij, 2000-2013

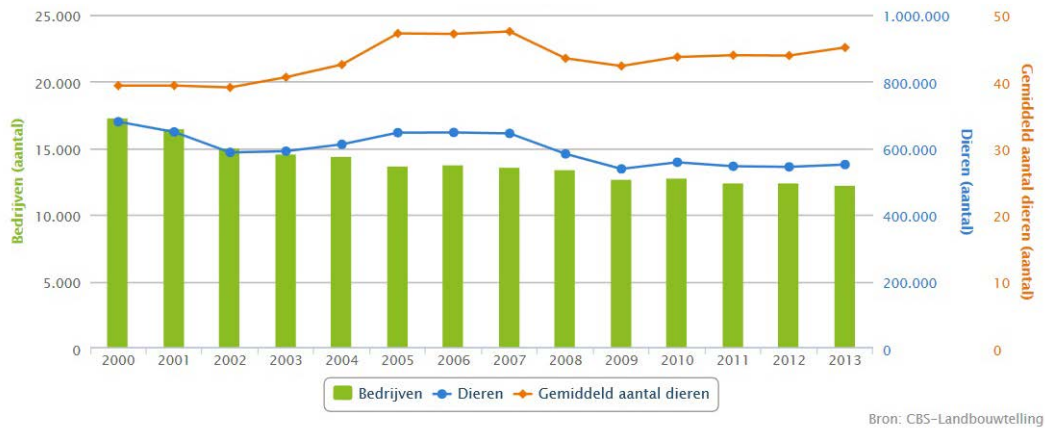
Het aantal bedrijven met melkgeiten is tussen 2012 en 2013 met 5% gedaald tot 524 (figuur 9.2). Maar het aantal melkgeiten is dit jaar weer toegenomen tot bijna 277.000 stuks. Gemiddeld houdt een geitenbedrijf 528 melkgeiten.

De sector wordt gekenmerkt door diversiteit. Er zijn bedrijven zonder grond die alle ruwvoer moeten aankopen. Ook zijn er geitenbedrijven die hun geiten voor langere tijd doormelken zonder ze te laten aflammeren (duurmelkers). Er zijn relatief veel verwerkers van geitenmelk, zodat er flinke verschillen in melkprijs kunnen voorkomen. Ook zijn er binnen de sector relatief veel biologische bedrijven. Deze bedrijven zijn kleinschaliger in omvang en halen een deel van hun inkomen uit verbredingsactiviteiten. Slechts 10% van het totale aantal bedrijven met geiten is een gespecialiseerd geitenbedrijf. Deze bedrijven houden circa 92% van de melkgeiten in Nederland.

9.3 Schapen

De bedrijven met schapen hebben vaak een gemengd karakter. De schapenhouderij maakt een klein deel uit van het totale bedrijf. Om die reden wordt de weergave van de resultaten beperkt tot het saldo per ooi. Voor 2013 is dit geraamd op 67 euro per ooi, 10 euro minder dan in 2012. Dit komt vooral door de lagere prijzen voor ooiën en lammeren. Het saldo heeft enkele jaren op een relatief hoog niveau gelegen. Het totale aantal ooiën is gestegen tot boven de 550.000 stuks (figuur 9.3). Het aantal bedrijven met ooiën is in 2013 met 1,5% gedaald. In 2000 telde Nederland nog 17.270

bedrijven met schapen. In 2013 waren dit er nog 12.220, een afname van gemiddeld 2,6% per jaar. De laatste jaren is de daling van het aantal bedrijven met oien afgezwakt. Meer dan de helft van de bedrijven met oien heeft er minder dan 25. De 5.220 bedrijven met meer dan 25 oien in 2013 hebben gezamenlijk 85% van de oien. Het gemiddelde aantal oien op deze bedrijven is in 2013 toegenomen tot 45 per bedrijf.

Figuur 9.3 Structurele ontwikkeling schapenhouderij, 2000-2013

Bijlage 1 Methoden en achtergrond

LEI Wageningen UR rapporteert met regelmaat over de ontwikkeling van het inkomen van de agrarische sector en over de bedrijfsuitkomsten in de land- en tuinbouw. Jaarlijks worden in december ramingen gepresenteerd. De ramingen geven een actueel beeld van de te verwachten bedrijfsresultaten en inkomens in het lopende, bijna afgesloten jaar 2013.

Tegelijk met de nieuwe inkomensramingen wordt de website agrimatie.nl gelanceerd. Op deze website staan relevante en actuele statistische agrarische informatie. Daarnaast geven LEI-specialisten toelichting op deze informatie. Alle informatie op één plaats, die door het gebruik van interactieve grafieken en duidelijke zoek- en filtermogelijkheden eenvoudig is in het gebruik. Bezoekers vinden op deze wijze snel de informatie die zij nodig hebben en kunnen deze downloaden voor eigen gebruik. De huidige versie biedt informatie over prijzen, economisch resultaat en duurzaamheidsindicatoren en vervangt enkele rapporten en ook bestaande websites als duurzaamheidlandbouw.nl en barometer-agrarische-sectoren.nl. In de komende jaren zal de website verder verrijkt worden met nieuwe en relevante informatie over de agrosector.

Voor de eerste keer vindt de publicatie van de informatie nu plaats via de nieuwe website agrimatie.nl. Dit rapport bevat een samenvatting van de belangrijkste resultaten en inkomensontwikkeling van groepen bedrijven. De focus ligt daarbij op de ontwikkeling van het inkomen uit bedrijf en op de structuurontwikkeling. Het bedrijfsresultaat wordt gemeten in kengetallen als rentabiliteit en inkomen uit bedrijf. Voor veel bedrijven vormen ook de inkomsten van buiten het bedrijf, zoals inkomsten uit loondienst van de ondernemer of diens partner of inkomsten uit vermogen of uitkeringen, een substantieel deel van het totaal inkomen. Voor de afbakening in deze rapportage tot het inkomen uit bedrijf is gekozen omdat de volatiliteit vooral ligt bij de bedrijfsresultaten. Ook speelt de beschikbaarheid van gegevens een rol: de ondernemingsvormen worden complexer en daarmee wordt het steeds lastiger om de privé-gegevens goed in beeld te krijgen.

Voor de agrarische sector in zijn geheel wordt een beeld geschetst van de ontwikkeling van productie, prijzen en inkomen in 2013. De opzet van deze sectorraming komt overeen met de op EU-niveau geharmoniseerde landbouwrekeningen die voor Nederland door het CBS worden opgesteld. De gegevens voor de jaren tot en met 2012 zijn afkomstig van het CBS. De raming voor 2013 is, in overleg met het CBS, opgesteld door LEI Wageningen UR. Door de in EU-verband geharmoniseerde methode van raming voor de sector kunnen de uitkomsten voor Nederland worden vergeleken met die van andere EU-landen.

Op de website agrimatie.nl en in dit rapport staat de raming van het resultaat in 2013 centraal. Van dat jaar zijn nog geen afgesloten jaarrekeningen beschikbaar. De opbrengsten- en kostenontwikkelingen worden geraamd op basis van volume- en prijsgegevens uit zowel het Informatienet als uit externe bronnen, zoals het CBS, Productschappen, FloraHolland en bedrijven in de agrarische toelevering, verwerking en afzet. Ook de agrarische prijzen die LEI Wageningen UR verzamelt, zijn een belangrijke bron voor de raming. Gezien het moment van presentatie hebben de gegevens van het jaar 2013 het karakter van een raming (r).

De gemiddelde resultaten naar bedrijfstype in de jaren tot en met 2012 zijn gebaseerd op de gegevens van de bedrijven die deelnemen aan het Bedrijveninformatienet. Er wordt voor alle groepen gerapporteerd over een kalenderjaar. Bij de vaststelling van prijzen van de bewaarproducten, zoals aardappelen, wordt wel rekening gehouden met de te verwachten verkoopresultaten na 31 december 2013. Dit wijkt af van de systematiek van de EU in de landbouwrekeningen, zie hoofdstuk 1, waardoor zich voor deze producten verschillende prijsontwikkelingen kunnen voordoen.

Bijlage 2 Bedrijveninformatienet van het LEI

Bedrijfstypering en waarnemingsveld

Het waarnemingsveld van het Informatienet, de steekproefpopulatie, laat de kleinere bedrijven uit de Landbouwtelling buiten beschouwing. Vanaf 2010 geldt voor de steekproefpopulatie een ondergrens van 25.000 euro Standaardopbrengst (SO) en is er geen bovengrens meer. In de voorliggende jaren (vanaf 2001) was de ondergrens 14 Nederlandse grootte-eenheden (nge) en is de bovengrens is enkele malen aangepast. Tot en met 2005 lag die grens bij 1.050 nge. In 2006 is die bovengrens voor glasgroentebedrijven verhoogd naar 1.690 nge en in 2007 is dat gaan gelden voor alle bedrijfstypen.

In dit rapport en op de nieuwe website www.agrimatie.nl zijn gegevens gebruikt uit de CBS-Landbouwtelling, waarbij de resultaten van 2013 nog voorlopig zijn.

In de Landbouwtelling wordt vanaf 2010 een ondergrens van 3.000 euro Standaardopbrengst gehanteerd en geen bovengrens. De CBS-Landbouwtelling omvat dan ook meer bedrijven dan er worden gerepresenteerd door het Informatienet. Vooral de akkerbouw kent relatief veel bedrijven tussen de genoemde ondergrenzen van 3.000 en 25.000 euro SO. Dit heeft ook gevolgen voor de gemiddelde bedrijfsomvang: het gemiddelde akkerbouwbedrijf in het Informatienet (2013: 57 ha) is beduidend groter dan het gemiddelde akkerbouwbedrijf in de Landbouwtelling (2013: 38 ha).

De bedrijven zijn in deze rapportage ingedeeld in groepen naar bedrijfstype op basis van de NSO-typering. Deze typering is afgeleid van de SO-typering die vanaf 2010 in de EU in gebruik is en is gebaseerd op het aandeel van de Standaardopbrengsten (SO) per sector. In de meeste gevallen is een grens van twee derde in gebruik: komt bijvoorbeeld meer dan twee derde van de SO uit de sector akkerbouw, dan is sprake van een akkerbouwbedrijf.

De SO per ha gewas en per dier, die voor de bedrijfstypering en voor de bepaling van de bedrijfsomvang worden gehanteerd, worden door het LEI vastgesteld en zijn terug te vinden op www.wageningenur/lei

Gewijzigde bovengrens

Met ingang van het boekjaar 2010 is de bovengrens van de steekproefpopulatie vervallen. In 2009 stond die grens op 2.000 ege (circa 1.690 nge). Door het wegnemen van die grens is een trendbreuk ontstaan, die zich vooral bij tuinbouwsectoren laat gelden. Het aantal 'nieuwe' bedrijven is weliswaar beperkt, maar door de zeer grote omvang beïnvloeden zij de gemiddelde omvang wel sterk. Bij glasgroentebedrijven is de invloed op de gemiddelde bedrijfsomvang het grootst (+39%). Meer informatie over dit onderwerp is terug te vinden in De Bont et al. (2011, p. 194, bijlage 5).

Bedrijf en privé

In de berekening van gegevens wordt onderscheid gemaakt in bedrijfs- en privégegevens. De opbrengsten en kosten hebben in principe alleen betrekking op bedrijfsgegevens. Privéontvangsten en -uitgaven, zoals inkomsten uit arbeid buitenshuis en kinderbijslag, worden verwerkt in de inkomsten buiten bedrijf en de privébestedingen. In geval van elektriciteit- en watergebruik worden de kosten indien nodig verdeeld over bedrijf en privé.

Btw

De opbrengsten en kosten zijn voor alle groepen op basis van de werkelijke btw-situatie van de achterliggende bedrijven weergegeven. Het is dus veelal een mix van inclusief en exclusief btw en landbouwforfait. In afwijkende gevallen, zoals bij prijzen en saldi wordt dat nadrukkelijk vermeld. Dit jaar is bij die kengetallen voor het eerst gekozen voor een presentatie exclusief btw.

Bijlage 3 Indicatoren

Indicatoren sectorrekening

Brutoproductiewaarde

De opbrengstwaarde van de producten, inclusief bijproducten en de aan het product verbonden subsidies, zoals de gekoppelde EU-premies per dier of product. De ontkoppelde bedrijfstoelagen vallen hier niet onder.

Ruilvoet

De verhouding tussen de ontwikkeling van de totale bruto productiewaarde en de kosten van aangekochte goederen en diensten. Als de kosten minder sterk toenemen dan de opbrengstwaarde is er sprake van een ruilvoetverbetering.

Non-factorkosten

Kosten van grondstoffen en diensten betrokken van andere sectoren die in het productieproces zijn aangewend (inclusief afschrijvingen).

Netto toegevoegde waarde (sectorinkomen)

De opbrengstwaarde van de productie minus de non-factorkosten, de afschrijvingen en het saldo van niet productgebonden heffingen en toeslagen.

Resterend inkomen

Inkomen uit de land- en tuinbouw voor de niet-betaalde arbeidskrachten (waaronder de ondernemers), dat bestaat uit de netto toegevoegde waarde minus de betaalde lonen, rente en pacht.

Indicatoren per bedrijf

De indicatoren voor de resultaten per bedrijf zijn vanaf 2001 aangepast bij de introductie van de gewijzigde methoden en begrippen in het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet). Een uitgebreide toelichting is opgenomen in Poppe (2003). Het LEI heeft in 2009 een tweetal wijzigingen doorgevoerd in de uitgangspunten, betreffende de waardeverandering van de duurzame biologische activa en de afschrijving op melkquota.

Onbetaalde arbeidsjaareenheden (aje)

Een belangrijk deel van de arbeid op agrarische bedrijven wordt geleverd door de ondernemers en gezinsleden. Veelal ontvangen zij geen salaris. De hoeveelheid arbeid van de onbetaalde krachten wordt uitgedrukt in arbeidsjaareenheden. Een arbeidskracht die 2.000 uur of meer werkt, wordt gezien als een aje. De arbeidskrachten die minder dan 2.000 uur werken, krijgen naar rato minder aje toebedeeld. De onbetaalde aje wordt gebruikt als deelfactor voor het inkomen uit bedrijf.

Opbrengsten, kosten en inkomen

De opbrengsten betreffen voornamelijk de verkoop en voorraadverandering van gewassen, producten en dieren. Daarnaast zijn ook andere inkomsten, zoals de bedrijfstoelagen, de vergoedingen voor natuurbeheer, werk voor derden en andere opbrengsten uit verbreding en energieproductie en -handel meegerekend. Ook de aanwas van plantopstanden en mutatie van de veldinventaris worden tot de opbrengsten gerekend. Intern verkeer, zoals pootgoed voor eigen gebruik of aan kalveren vervoederde melk, wordt niet in de opbrengsten (en ook niet in de kosten) meegenomen. De privé-opbrengsten (zoals arbeid buitenshuis of kinderbijslag) worden niet in de opbrengsten meegenomen, maar komen terug als inkomsten buiten bedrijf.

Onder betaalde kosten worden naast de kosten voor de in de productie gebruikte goederen, bijvoorbeeld brandstof en veevoer, en diensten, bijvoorbeeld diergezondheid, ook betaalde lonen,

rente en pacht meegenomen. Voorts worden afschrijvingen in rekening gebracht. Er wordt degressief afgeschreven van de nieuwwaarde, zodanig dat op de helft van de verwachte economische levensduur twee derde is afgeschreven. Op melkquota werd tot 2008 niet afgeschreven, maar vanaf 2009 wel, in verband met de afschaffing van de quotering in 2015.

Het inkomen uit bedrijf resulteert uit de opbrengsten, betaalde kosten en de buitengewone baten en lasten. Het geeft weer welk bedrag op jaarbasis als vergoeding voor de onbetaalde arbeid en kapitaal resteert vanuit de bedrijfsactiviteiten. Het inkomen wordt als een gemiddelde gepresenteerd, maar de verschillen tussen de bedrijven zijn groot. Daarom wordt ook in de figuren de spreiding weergegeven. Daarbij geldt dat 60% van de bedrijven een inkomen behaalt dat ligt binnen de gekleurde range, terwijl 20% een inkomen haalt boven die range en 20% er onder.

Rentabiliteit

Naast kosten die ook uitgaven zijn, is er ook sprake van berekende kosten. Voor de ingezette arbeid van de ondernemer(s) en andere onbetaalde arbeidskrachten worden kosten op basis van cao-uurlonen Dierhouderij (inclusief werkgeverslasten) in rekening gebracht. Dat uurloon verschilt tussen leeftijdsklassen en functies. Voor 2013 ligt het bedrag voor ondernemers tussen 22 en 65 jaar ongeveer 25 euro per uur.

Voor het vermogen wordt per bedrijf een vermogenskostenvoet (rentepercentage) berekend. Dit is gebaseerd op de werkelijk betaalde rente over het vreemde vermogen en het rendement van staatsobligaties vermeerderd met een risico-opslag over het eigen vermogen. Deze vermogenskostenvoet wordt rechtstreeks toegepast op de gemiddelde balanswaarde van de niet-duurzame biologische activa en de monetaire activa. Voor de andere activa (behalve grond) wordt deze vermogenskostenvoet gecorrigeerd met de inflatie. Voor grond wordt bovendien twee procentpunten extra in mindering gebracht. Dit komt overeen met het langjarige verschil tussen inflatie en grondprijzontwikkeling. Als minimumrentepercentage voor elke categorie op een individueel bedrijf is 0,5% aangehouden.

De rentabiliteit geeft het totaal van de opbrengsten aan die per 100 euro totale kosten wordt gerealiseerd. De kosten zijn daarbij de totale kosten, dus inclusief berekende kosten voor de inzet van onbetaalde arbeid en vermogen. Wanneer de totale kosten niet volledig door de opbrengsten worden goed gemaakt resulteert een cijfer beneden 100. De vergoeding van eigen arbeid en kapitaal zijn in die situatie lager dan marktconform. Zijn de opbrengsten hoger dan de kosten dan is de rentabiliteit meer dan 100 en de vergoeding dus hoger dan marktconform.

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T +31 (0)70 335 83 30
E publicatie.lei@wur.nl
www.wageningenUR.nl/lei

LEI-Rapport 2013-060
ISBN 978-90-8615-662-7

LEI Wageningen UR verricht sociaaleconomisch onderzoek en is de strategische partner voor overheden en bedrijfsleven op het gebied van duurzame en economische ontwikkeling binnen het domein van voeding en leefomgeving. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen-aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
Nederland
E publicatie.lei@wur.nl
T +31 (0)70 335 83 30
www.wageningenUR.nl/lei

LEI Report 2013-060
ISBN 978-90-8615-662-7

LEI Wageningen UR verricht sociaal-economisch onderzoek en is de strategische partner voor overheden en bedrijfsleven op het gebied van duurzame- en economische ontwikkeling binnen het domein van voeding en leefomgeving. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation van de Social Sciences Group.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.500 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.